

Primorska BORBA

Leto II. — Štev. 20.

Ajdovščina, sobota 25. maja 1946

Cena 4.— lire

Naj živi naš veliki maršal Tito!

Bratje v Julijski Krajini, prinašamo vam, vaša mladina, pozdrave našega Tita, tako tople, tako ljubeče in tako prisrčne, kakršne lahko sporoča samo tak junak, tak mož, kot je naš maršal Tito.

Ljubka Murovec, članica primorske delegacije na III. kongresu USAOJ-a v Zagrebu

Kaj vse pomeni našemu človeku beseda Tito, nam najjasneje pokaže življenje nekaj let nazaj. V krvi in ognju ljudske borbe je bila porojena in našla je pot do slednjega našega srca, zato je Tito tako ljubljen pri naših ljudeh.

V Trstu je padel kot talec delavec dobrih 20 let, ker je njegova težka, uporna roka napisala na zid: Tito. Na Ollici so požgali fašisti kmetijo in zmetali ljudi v ogenj, ker je stari oče napisal na domači prag: Hočemo Tita! V Gorenji Vipavski dolini so razbojniški četniki posilili in nato zaklali mlado kurirko, ker so pri njej dobili drobne listke z napisom: S Titom v boj za našo svobodo! Stotine in tisoči so padli pod streli morilnega orožja, z junaškim vzklikom: Zivel Tito!

Torej je vsa žilava borba naših ljudi za svobodo, za ljudsko oblast, za priključitev k Jugoslaviji že od nekdaj nosila neizbrisni pečat Titovega imena, neizbrisni pečat moža, ki je dal ljudskemu hotenju prvih jasnih obljub, ki je dal ljudskemu uporu prvega, silnega vzpona, neizbrisni pečat moža, ki je tesno povezan z vso borbo ljudstva.

Zato danes pomeni ime Tita našemu človeku uresnitve vseh teženj, pomeni svobodo, pomeni srečo. Z vzklikom Titu sta si segla v roke v času najtežjih preizkušenj našega naroda delavec in kmet in s svojimi težkimi pestmi skupno udarila po sovražniku, po nasprotnikih delovnega ljudstva. Ime Tito pomeni našemu človeku kovačnico bratstva slovenskega in italijanskega ljudstva v Julijski krajini. Ime Tito pomeni našemu človeku priključitev Julijske krajine k Jugoslaviji; ime Tito je jamstvo za razvoj in napredek naše ljudske oblasti, za uspeh v naši obnovi.

Pa je prišel zopet 25. maj, velik praznik za naše ljudstvo. In ta dan ponosno dviga naš človek svojo glavo, kakor da je pozabil na vse trpljenje, na vse krivice, ki mu jih še nekateri skušajo prizadejati, in od porsod se dviga en sam mogočen, s prazničnim zanosom našega kmeta in trdo odločnostjo našega delavca izgovorjen klic: Tito, Primorska Te kliče!

Da, vsa naša borba, vse naše zmage so tesno povezane z imenom Tita; vsi naši napori, vse naše veselje nosi njegov pečat, zato je 25. maj praznik vsakega izmed nas, praznik vseh naših dosedanjih zmag, mogočna manifestacija vseh naših uspehov in neuničljiva vera v našo popolno zmagu.

V času težkih borb so sinovi Primorske jurišali te dni na sovražne bunkerje s klicem: Za Tita! Za svobodo! Danes pa pristopa ljudstvo v coni B k načrtnemu delu za obnovo te zemlje, k tekmovalstvu z zanosnim klicem: Za Tita! Za Jugoslavijo!

Zivel naš maršal Tito!

Zivela naša domovina FLRJ!

Zivel Trst in celotna Julijska krajina —
priključena k Titovi Jugoslaviji!

Tito je vedno z nami

Dobro leto dni je od tega, odkar je junaška Titova armada s pomočjo domačih patriotov osvobodila celotno Julijsko Krajino in prinesla četrto stoletja zatiranemu primorskemu ljudstvu svobodo. Toda temne sile reakcije niso bile zadovoljne s srečo naših ljudi, junaška Jugoslovanska armada se je na Titov poziv umaknila z enega dela Julijske Krajine v zavesti, da s tem ščiti mir, da pa s tem ne prepušča niti koščka jugoslovanske zemlje tujim grabežljivcem. Takrat je bilo naše ljudstvo v coni A, kot so jo nazvali tisti, ki preko naše izmučene zemlje tako radi pišejo krivične črte, izpostavljen težkim preizkušnjam, trpljenju in krivicam, katerim pa je bilo in je vsak dan bolj kos. Toda ta krivica ni bila krivica samo za primorsko ljudstvo, občutili jo je tudi narod Jugoslavije, občutil jo je tudi naš ljubljeni maršal Tito in ni ga bilo dneva, ni je bilo prilike, ni ga bilo dneva, ni je bilo prilike, da se ne bi spomnil svojega ljudstva v Julijski Krajini. Takoj je povedal vsemu svetu: Tujega nočemo, svojega ne damo!

Tito je verno spremljal vse življenje nasilno ločenega primorskega ljudstva, pa naj je govoril Makedoncem, Hrvatom ali Slovincem ali kateremu koli izmed jugoslovanskih ljudi, vedno je poudarjal, da je še Julijska Krajina, ki čaka popolne osvoboditve, ki čaka priključitve k Jugoslaviji. Ko je govoril v aprilu mesecu o zunanji politiki Jugoslavije, je naš Tito dejal: »Delati z vsemi silami na to, da pride Jugoslavija do svojih pravic in sicer tako do onih, ki so jih ji odrekli po prvi svetovni vojni, to je nepravilna izguba mejnih ozemelj, kakor so Istra, Slovensko Primorje s Trstom, kakor tudi do onih, ki ji gredo iz te vojne in ki temeljijo na ogromnih žrtvah in škodi, katero je pretrpela naša država, to je naši narodi.« V svojih nadaljnjih izjavah je dejal: »Jugoslavija je postavila na konferenci ministrov za zunanje zadeve v Londonu v me-

secu septembru 1945 kot svojo teritorialno zahtevo mejo, ki gre od Gradeža na morski obali preko reke Idrije na Mont Roskofel na avstrijski meji in ki se v glavnem sklada z etnično mejo. Zamišljeno je, da bo dobil Trst statut federalne enote v FLRJ in da bo tržaško pristanišče internacionalno.« V svojih nadaljnjih izjavah Tito ni prezrl dogodkov, ki so se vršili v Trstu in Gorici, in stališča ZVU do ljudstva in med drugim dejal: »Nimam možnosti, da bi navajal v svojem ekspoziciju vse napade in prestopke, ki se dogajajo proti naši deželi, pred vsem pa proti prebivalstvu cone A, ker bi bilo to preobširno. To bi rad še enkrat poudaril, da so razpusile zavezniške oblasti ne glede na sporazum, ki je bil sklenjen lansko leto tu v Beogradu, brez vsakega razloga krajevne ljudske oblasti in milico in ustanovile policijo iz novih fašističnih in profašističnih elementov. To je iz ljudi, ki bi ne smeli imeti v nobenem primeru te funkcije, in organizirale novo oblast, v katero so vključeni tudi številni fašistični elementi.«

Prav tako pa je pred kratkim naš Tito v Zagrebu dejal: »Ko smo se borili za osvoboditev naše dežele, nismo nikoli izgubili izpred oči, da je treba osvoboditi naše brate, ki so izven naše dežele. Mi smo to svojo nalogo izvršili.« Nadalje je povedal, da nekateri odrekajo našemu ljudstvu pravico biti v Jugoslaviji ter je jasno prikazal, da vse to delovanje stremi za tem, da bi razkosali našo zemljo in dejal: »Na koncu poudarjam ponovno, da ne moremo pri naših zahtevah popustiti niti v celoti, niti deloma, ker imamo prav v vsakem pogledu. Jugoslavija zahteva po svojih žrtvah najmanj od vseh zapadnih dežel. Ona zahteva samo, kar je njenega. Istra, Trst in Slovensko Primorje, to je naša zahteva. Trst je bistvene važnosti za našo deželo, pri tem bomo ostali. Mi bomo branili, vedno branili te naše pravice. Našim bratom v Istri,

pa naj bodo to Slovenci, Hrvatje ali Italijani, lahko sporočim, da bomo čuvali in branili njihove interese in si prizadevali, da se izpolnijo njihove želje, da bodo priključeni k Jugoslaviji in da se bodo vključili v novo življenje, ki daje možnosti vsakemu državljanu te dežele, naj bo kakršne koli narodnosti, da se vsestransko razvija.«

To je naš Tito, kateremu primorsko ljudstvo neprenehoma pošilja pozdravne brzojavke, kateremu zaupa sleherno svojo bolečino.

V stotinah in stotinah pisem in resolucij je primorsko ljudstvo povedalo v tem letu po osvoboditvi maršalu Titu, da hoče tako trdno in neomajno, kakor v času borbe priti v Jugoslavijo in mu zaupalo, kakor dobremu očetu, kako skušajo nekateri to voljo z nasiljem v ljudstvu zatreti. Vendar pa ljudstva, ki je v borbi ojeklenelo, ne zlomijo napadi, ampak je z dneva v dan jače in močnejše, ker je na njegovi strani pravica in ker ima svojo Jugoslavijo.

tekači so prispeli na cilj z veliko, vihrajočo jugoslovansko zastavo. Druga štafeta, ki pa prinaša pozdrave in čestitke iz najzapadnejšega dela našega ozemlja, je prispela iz Mirnika. Tekalci te štafete so pozdravno resolucijo za maršala Tita v znak simbola pomočili v reko Idrijco, ki predstavlja našo zapadno etnično mejo v Julijski Krajini. Furlani so imeli okrog vratu tradicionalne garibaldinske rdeče rute, fizikurniki pa so bili v svojih nošah.

Naslednjega dne so odšli tudi tekači iz mesta Trsta, obe štafeti sta v zgodnjih jutranjih urah prekorčali demarkacijsko črto in bili navdušeno pozdravljeni od tamošnjih prebivalcev. V Ajdovščini so tekače sprejeli predstavniki Jugoslovanske armade ter tamošnje prebivalstvo. Tržaški in goriški tekači so se srečali v vasi Razdrto in že kmalu čez poldne prispeli preko Postojne na bivšo jugoslovansko mejo. Tu jih je sprejel in pozdravil zastopnik Jugoslovanske armade, ki je obenem sprejel številna darila in pozdrave za maršala Tita od primorskega ljudstva.

Tako je Primorska poslala skupno z ostalimi Slovenci pozdrave svojemu ljubljenu maršalu Titu.

Bili smo pri maršalu Titu

Po petih dnevih bivanja v Zagrebu, kamor sem odšla kot mladinska delegatinka na tretji kongres mladine Jugoslavije, sem zvedela, da nas bo sprejel narodni heroj Jugoslavije — naš ljubljeni maršal Tito. Nobena stvar v življenju me ni tako razveselila, kakor vest, da bom videla, da bom govorila z največjim junakom jugoslovanskih narodov — z našim Titom. In ko smo stopali skozi park proti vili, smo bili tihi, vsak je bil zatopljen v svoje misli, nihče ni spregovoril besede, mislim pa, da se je z naših obrazov dovolj jasno odražalo, kaj slednji izmed nas misli in občuti v teh trenutkih.

Naenkrat me je zajela bojazen, ali sem jaz, mlado dekle, dovolj močno, da bom lahko našim ljudem tam po Vipavskem, po Tolminskem, po Grgarskem povedala to, kar nam bo zaupal veliki Tito in kar bom občutila v njegovih besedah. Toda bojazen mi je zginila v preem trenutku, ko je stopil med nas kot dobri oče, prijatelj od nekdaj, veselo nasmejan, naš Tito.

Pozdravil nas je in imela sem občutek, da je njegov pozdrav: Zdravo, drugovi! zvenel prav tako, kakor sem si predstavljala njegov ukaz o priključitvi Primorske k Jugoslaviji, s prav tako toplino, kakršno sem občutila, ko sem zvedela, da je Tito vsemu svetu povedal: Tujega nočemo, svojega ne damo!

Posedli smo in se začeli pogovarjati kakor stari znanci. Da, saj se tudi poznamo, v eni borbi smo zrasli, z eno težnjo in z eno pravico smo se borili. Tito nam je mnogokaj povedal, potem pa se je zanimal tudi za to, kar mu bomo mi povedali.

V besedah maršala Tita sem čutila toliko ljubezni in toliko topline do naše zemlje in do naših ljudi, da sem šele v tem trenutku mogla v celoti preceniti nalogo, ki stoji pred nami: vzdržati v borbi, razbiti fašistične ostanke! In Tito nam želi uspehe. Za slovo nam je stisnil vsakemu posebej roko in naročil, naj pozdravimo vso mladino in vse ljudstvo Julijske krajine.

Bratje v Julijski krajini, prinašamo vam, vaša mladina, pozdrave našega Tita, tako tople, tako ljubeče in tako prisrčne, kakršne lahko sporoča samo tak junak, tak mož, kot je naš maršal Tito.

Ljubka Murovec

Naš ljubljeni maršal Tito.

Dragi maršal!

V imenu Slovansko-italijanske antifašistične unije za Vzhodno Primorje, Vam pošiljamo iskrene čestitke k obletnici Vašega rojstnega dneva z vročo željo: Še na mnoga leta, dragi maršal!

Obletnica Vašega rojstva je obletnica rojstva naše svobode, ljudske oblasti, konec fašističnega jarma. Tovariš maršal, srečni bi bili, če bi lahko to trdili za vso Julijsko krajino in Istro. Toda naši bratje v coni A morajo še trpeti, se še boriti ne samo za svojo svobodo, temveč celo za osnovne človečanske pravice. Tega in krivičnih črt ne moremo preboleti, nikdar jih ne bomo pozabili. Toda prav to nam daje novih moči; niti za ped ne bomo popustili, ker vemo, da ste trdno z nami Vi, dragi maršal, in z vami vsi jugoslovanski narodi, naša velika zaveznička Sovjetska zveza in vse demokracije, pravicoljubne množice vsega sveta.

Dragi maršal, za Vaš rojstni dan Vam ne moremo drugega ponuditi, kot naše, z Vami v skupni borbi prekaljeno srce in obljubo, da ne bomo popustili nikdar proti nikomur, da hočemo živeti samo z Vami in samo pod Vašim vodstvom v FLRJ.

Naj živi Federativna ljudska republika Jugoslavija!

Naj živi pravična borba narodov Julijske krajine!

Naj živi naš veliki vodja — maršal Tito!

Okrožni odbor SLAU za Vzhodno Primorje

Tudi Primorska je sodelovala pri Titovi štafeti

Prve pozdrave maršalu Titu za njegov rojstni dan je Primorska že poslala, ko je odposlala s svojih tal štafeto in je ljudstvo naročilo v slednjem kraju tekačem, naj ponese pozdrave in čestitke maršalu Titu, naj mu povedo, kako trdni in neomajni so ljudje na zapadnih mejah Jugoslavije, kako borbeni je njegova, Titova Primorska.

20. maja so v Gorico prispeli tekači Titove štafete, med katerimi so bili prvi Furlani, za njimi štafeta s Krasa in z Mirenskega okraja, z druge strani pa z Brd, nato pa še iz Soške doline, z Bovca, Kobarida in Kanala. Prihod tekačev je ljudstvo z navdušenjem pozdravljalo, pred vsem prisrčno pa je bila sprejeta štafeta iz Soške doline, katere

Drugi zbor ljudskih odposlancev Vzhodno primorskega okrožja je zasedal

Sijajni uspehi dela ljudske oblasti v coni B

Pokazali ste, da veste, da je treba reševati vprašanje obnove na ta način, da se črpajo sredstva tam, kjer so

Po petih mesecih trde borbe in dela našega ljudstva, se je ponovno sestala skupščina zbora ljudskih odposlancev Vzhodno-primorskega okrožja. V teh odločilnih dneh za Julijsko krajino in primorsko ljudstvo so se sestali odposlanci tistega ljudstva, ki s svojim delom, s svojimi napori najodločnejše dviga protest proti krivičnemu postopanju z Julijsko krajino, junaškega zaveznika v borbi proti fašizmu.

Skupščini, ki se je sestala za to, da poda poročilo v delu ljudske oblasti na področju PPNOO in si zahteva bodoče delo, so prinesli pozdrave tudi številni gostje, ki so predvsem naglasili velik pomen te skupščine. Med drugim je član PNOO, tovariš Babič, dejal:

»Mi pa tudi s tega mesta povemo, da smo dali 46.000 življenj in da ne bomo nikdar pristali na take meje, ki nam ne bi priznale tega, kar nam pripada. Mi se naših sovražnikov nismo strašili nikdar, ker smo vedeli, da je naša borba pravična in danes povemo isto, da bomo v tej borbi nadaljevali, da smo pripravljeni za največje žrtve, ampak da se bomo borili, da bo vsa Julijska krajina z zad-

njo našo vasjo priključena k FLRJ! Ko vas tako gledam zbrane, odposlanci in odposlanke, organi naše težke priporjene ljudske oblasti, se moram spomniti na tisti del Julijske krajine, na tako imenovano cono A, kjer so ljudstvo vzeli možnost, da bi odločalo o svojem delu. Oblast v coni A je dekretirana od zgoraj navzdol, ljudstvu vsiljena in izročena v roke tistim, ki so do včeraj pobijali naše ljudi, požigali naše domove. Zato vam povem:

Ljudska oblast je največja pridobitev naše narodno osvobodilne borbe, zato jo čuvajte, zato jo krepite in zato jo razvijajte.

Prav take pozdrave je prinesel v imenu italijanskih demokratičnih množic tov. Ferlan, ki je obdobil v imenu ljudstva iz cone A krivično postopanje z Julijsko krajino, in dejal, da tudi Italijani hočejo priti v deželo, kjer je ljudska oblast.

Po pozdravih zastopnika vojske in ostalih gostov, je prešla skupščina na delovni del zasedanja in tovariš tajnik France Perovšek je podal izčrpno poročilo o delu ljudske oblasti v zadnjih petih mesecih.

Poročilo tajnika PPNOO Franceta Perovška

Od prvega zbora ljudskih odposlancev, ki je bil decembra meseca lanskega leta, pa do danes, je preteklo več kot 5 mesecev. V poročilu mislim podati v imenu PPNOO obračun dela oblasti v okrožju, na osnovi katerega bo zbor odposlancev izrekel svojo oceno in nakazal nove naloge v okviru sprejetih sklepov.

Ze prvi zbor odposlancev je poudaril okoliščine, pod katerimi morajo oblasti skupno z ljudstvom reševati naloge; te okoliščine so dejstvo, da Julijska Krajina k Jugoslaviji še ni priključena, da pa naše ljudstvo priključitev nemudoma zahteva — zahteva priključitev JK v celoti in se zato bori prav v tem trenutku najostreje proti nesramnim in žaljivim predlogom razmejitve med Jugoslavijo in Italijo, katere so dali predstavniki Amerike, Anglije in Francije te dni v Parizu. Ne mislim sedaj ponavljati stvari, ki so bile malo prej izrečene, toda v samem poročilu se bo treba dotakniti krivice, katere se dela Jugoslaviji in v kateri živi ljudstvo Julijske Krajine, katero bi moralo, računajoč po udeležbi v borbi proti fašizmu, uživati podporo vseh — najbolj pa vseh zaveznikov v boju.

Prvi zbor odposlancev je pokazal takratne rezultate dela na področju njene izgradnje, preskrbe, trgovine, financ, industrije, obnove itd., kateri so premočili največje težave, katere je poleg že obstoječih povečala še vzpostavitev krivične demarkacijske črte. Posebno danes vidimo velike zasluge VUJA-e, katere je že takrat odločilno podprla odpora naše oblasti zlasti v finančnem in na gospodarskem področju sploh. Zagotovila je kredite in preskrbela sredstva za preskrbo.

Na prvem zboru smo si postavili za nalogo dosežene rezultate na vseh področjih razvijati naprej s še bolj načrtnim delom. Kot najnujnejšo nalogo smo poleg preskrbe, trgovine, obnove in industrije postavili ureditev finančnega poslovanja. Odločen poseg VUJA proti valutarnim špekulacijam s tem, da je dala v promet Jugo-liro, je omogočil, da smo od 1. januarja t. l. spravili finančno poslovanje na sklad s celotnim proračunom (ki znaša 614.707.269). Četrletni obračun je pokazal, da smo ostali v mejah proračuna — še več, celo prihranili smo pomembno vsoto (54.950.137,47). Mislim, da smo na jasnem, kako ta prihranek. To smo dosegli edino na ta način, da smo se borili za vrednost nove novčanice, kateri so hoteli špekulanti in sovražniki Jugoslavije iz cone »A« s spretnimi manevri izbiti vrednost, prav tako so šli njim na roko domači špekulanti, ki so med drugim poskušali zavirati denarni obtok. Utrditev na finančnem polju je v tesni zvezi z razvojem trgovine in industrije v tem času.

Dejstvo je, da zlasti od vojne najbolj prizadeti kraji nimajo dovolj denarja, tako da je tam ljudstvo še vedno potrebno podpore. Jasno je, da poleg zaupščine, ki jo je zapustila vojna, vplivajo tudi na to pogoji, o katerih je bilo prej govora.

Prav tako smo pričeli urejevati dohodke, katere med drugim predstavljajo tudi davki, trošarine in takse. Uredbe o

teh dajetvah so izšle v Uradnih listih PPNOO v soglasju z VUJA. Reči je treba, da ogromna večina ljudstva zelo zdravo razume to vprašanje, kar se kaže pri reševanju teh vprašanj, pri skupnih naporih ljudstva in njegovih odborov oblasti. Treba je pri tem premagati še veliko ostankov preteklosti — to zlasti pri ljudeh, ki niso v narodno osvobodilni borbi nič žrtvovali in ki se kljub temu pravičnim dajetvam hočejo izogniti. Omeniti je treba še vprašanje štednje. Dosedanji rezultati so se pokazali tudi v našem okrožju, da se s pravilno organizacijo prostovoljnega dela pri izdatkih ogromno prihrani, obenem odločno podpre gospodarsko obnovo. Na tem področju moramo v prihodnjih mesecih storiti neprimerno več, kot smo to dosegli do sedaj. Tu ne gre samo za dobro voljo poedincev, temveč gre predvsem za dejstvo, da je to najboljšo orožje naše neodvisnosti v bodočnosti, da je to edina pot do hitrega blagoslanja. Kako orlaške korake dela pri tem ljudstvo v Jugoslaviji! In tudi v našem okrožju so naši kmetje in delavci, žene in mladina tako v lanskem letu kot letos pokazali precejšnje uspehe prostovoljnega dela. Nam v coni »B« je to danes mogoče in mi verjamemo, da nas bodo narodi Jugoslavije, naš maršal Tito in Ljudska vlada Slovenije še bolj veselili, ko bomo tudi na tak način že sedaj manifestirali svojo pripadnost k FLRJ.

Pri tem velikem pomenu prostovoljnega dela ljudstva za sebe je treba omeniti še nekaj. Sovražniki Jugoslavije — inšiste in reakcionarji vseh vrst boli ustvarjalni počet ljudstva v Jugoslaviji, zato imamo priliko slišati zločinski klevetanje reakcionarjev v coni »A«, da v Jugoslaviji »vojaška prizgana ljudi na delo« itd. Reakcionarni listi v Trstu in Gorici večkrat pišejo klevete o primerih prostovoljnega dela pri nas v coni »B«. Fašistični škof Margotti skuša preko protiljudske duhovščine pri nas na osnovi verskih čustev ljudstva zbiti pomen udarniških nedelj. Ljudje njegovega kova — nekateri protiljudski duhovniki — govorijo celo o »grehu« udeležencev takega dela, govorijo o ne vem kakšnih posledicah, v divjem besu do Jugoslavije bruha laži, berejo pastirska pisma o »stežkih časih« itd. Kje pa je bil greh takrat, ko so fašisti tudi ob nedeljah pobijali naše ljudstvo in zažigali njegove domove?! Ali pa takrat, ko so silili otroke in žene, da jim kopilejo strelske jarkove?! Takrat škof Margotti ni napisal pastirskega pisma o »stežkih časih«. Ne! Pisal je čestitke Mussoliniju — še posebno čestitke fašističnemu generalu Robertu, ki je poleg pobijanja rušil to, kar danes ljudstvo s trudom in ker je to potreba — tudi z udarniškim dnevi in nedeljami gradi. Če je bilo reakcij vse prav pred 1. majem 1945, ji pa danes ni všeč, ko je n. pr. v našem okrožju letos samo v dveh mesecih, t. j. marca in aprila, doseženih 329.893 delovnih ur, kar da 41.236 delovnih dni. Boli jih to, da se je pri tem samo pri zbiranju materiala za obnovo vasi, pri sekanju drv in popravljenih cest v teh mesecih prihranilo 9.187.000 lir.

Preskrba in trgovina

Preskrba se je v tem letu znatno izboljšala. Sedaj je poleg hrane poskrbljeno tudi blago za obleke, več predmetov pa je tudi že v prosti prodaji. Čeprav se je čas, v katerem pride blago do potrošnikov, mnogo znižal, se še vedno godijo napake, da blago zaostane v nekaterih primerih po nepotrebnem.

V prvih 4 mesecih je bilo v okrožju razdeljenih:

598 vagonov moke, 329 ton soli, 113 ton mila, 190 ton sladkorja, 100 ton testenin, 13 ton riža, 51.778 doz konzerv mleka, 41 ton masla, 40 ton graha, 56 ton sira, 70 ton konz. mesa, 33 ton svežega mesa, 80 ton marmelade, 1,5 tone bonbonov, za 15.878.951 lir železnine, po-

delkov in izvrši pravilen odkup presežkov. Če bodo odposlanci pravilno izvršili svojo vlogo, bo ljudstvo pri vsem tem tekmovalo in pričakovati je dobre rezultate.

Posejano je v tem poletju:

pšenice	5161 ha
ječmena	1116,6 ha
rži	1244 ha
ovsa	1667,2 ha
koruze	3909,4 ha
krompirja	3020,3 ha
Skupaj	16118,5 la

Vprašanje odkupa presežkov moramo vzeti zdravo in zagotoviti pri tem najboljši uspeh.

Trgovina je bila ob koncu lanskega in v začetku letošnjega leta ogromno ovirana zaradi obstoječega stanja v Julijski Krajini, tako da je bil njen razvoj zelo otežčen. V prilikah, o katerih sem govoril prej, zlasti tisti finančnih, je bilo težko organizirati zunanjo trgovino, razen živila pa je ostalo blago v večjih količinah šele začelo prihajati. Takemu stanju se je v začetku prilagodila tudi notranja trgovina, ki je zavezala primitivno poslovanje zamenjavanja blaga za blago. Pri tem je bilo tudi bistveno ovirano utrjevanje denarnega obtoka. Tudi v tem vprašanju nam je VUJA priiskovala na pomoč. Omogočila nam je zunanje tržišče zlasti v Jugoslaviji, s tem so naše trgovske ustanove dobile možnost nabave novega blaga, s tem so se normalizirale cene, tako da se je pred meseci že opustil primitiven način za-

menjavanja, ki je bil sicer reguliran, a so se kljub temu dogajale grobe nepravilnosti in špekulacije. Pri organizaciji trgovine in plačevanja v gotovini so pričele dobivati odločilno vlogo in s tem tudi zaslugu združbe in tisti privatni trgovci, ki so dejansko na strani ljudstva ter razumejo dolžnost poedincev v interesu skupnih naporov vseh za čimprejšnjo priključitev k Jugoslaviji. Oddelek za trgovino je koordiniral omenjeno delo. Pri trgovini moramo poglobiti delo v naslednjih pravih:

1. Primitivno trgovanje v celoti nadomestiti; 2. boj špekulaciji. Kot nam je bilo primitivno trgovanje v početku potrebno, nam je sedaj škodljivo, ker se pod tem večkrat krijejo špekulacije in kar je najvažnejše — ker so dani vsi pogoji s tem, da je na trgu razmeroma vse najnujnejše potrebno blago in temu uradno določene cene. Boj proti špekulaciji je treba v tem momentu pa še posebej poostriiti. Ne vem, kaj pravite vi, toda prepričan sem, da ste istih misli, da je vsak tisti, ki danes špekulira na račun tako junaškega in požrtvovalnega ljudstva kot je naše, enak tržaškim črnoborzičancem-črnosrajčnikom, da je tak pozabil na usodo svojega ljudstva in spada med tiste, ki obojujejo predloge treh druga ob drugi stoječih razmejitvenih črt med Jugoslavijo in Italijo. Ljudstvo in oblast bosta s takimi obračunali kot zaslužijo. Primer, ko je špekulant prekupeval iz bistriškega okraja, ko je zamenjal les za vino kmetu iz Istre in pri tem kos računal v višini štrikratne prodajne cene — se ne sme več ponoviti. Ta kmet pa je rabil les za obnovo od fašistov požgane vasi!

Industrija

Prvi zbor odposlancev je prav tako sklenil, da se mora produkcija v naših industrijskih podjetjih dvigniti, doseči predvojno proizvodnjo in jo tudi prekoračiti. Skoraj vsa industrijska podjetja so že takrat obratovala in se je nekaj izmed njih približalo predvojni proizvodnji. Za razdobje preteklega polletja so delavci skupno z upravami podjetij napravili načrt za dvig proizvodnje in za obnovo poedinih objektov. Tako je n. pr. rudnik živega srebra v Idriji ta načrt dosegel in ga celo prekoračil za 12%. Istotako so bila v tem rudniku izvršena nekatera najnujnejša obnovitvena dela, tako da se je sedaj znatno zvišala produkcija jame v primerjavi z normalno produkcijo pred vojno. Rudnik lignita pri Ilirski Bistrici je tudi dosegel načrt, prav tako ostala podjetja.

Pri lesni industriji imamo v pogonu 20 večjih obratov, v katerih je zaposleno skupno 700 delavcev. Teh 20 obratov zreže v enem dnevu 500 kub. m oblega lesa. Poleg tega je v tem razdobju delovalo 40 malih žag.

V tem času so pričeli obratovati tudi tisti obrati, ki v preteklem letu niso tega zmogli zaradi pomanjkanja surovin — sabotaž družb iz cone »A« itd. To so v glavnem podjetja kemične industrije. Lahko trdimo, da so naši delavci v vseh omenjenih industrijah, med drugimi tudi

v živilski, pravilno razumeli vprašanje dviga produkcije in pri tem dosegli dobre rezultate. Gotovo pa je, da bi bili rezultati še mnogo boljši, če bi bila industrija pri nas vključena v organizem jugoslovanske proizvodnje in tako dihala s polnimi pljuči. V industriji dela danes 10.000 delavcev in je s tem zaposleno skoraj vse industrijsko delavstvo — torej baš nasprotno, kot v coni »A«, koder kapitalistični krogi iz industrije odpuščajo na tisoče delavstva in ga na ta način pehaajo v bedo, in to še s posebnim namenom razbijanja njihove jeklene borbenosti, ki zahteva priključitev k Jugoslaviji.

Zaradi krivičnega stanja, v katerem se danes nahaja JK, je bilo in še obstoji nekaj težav pri odprodaji proizvodov — zlasti lesnih. Toda izglede v tem pogledu so se že izboljšali in te težave bodo v kratkem odstranjene. — Saj je vsakemu pametnemu in poštenemu človeku že jasno dejstvo, da JK poleg vseh ostalih argumentov pripada k Jugoslaviji iz celotnega ekonomskega stališča.

Nadaljnje delo na področju industrije je jasno: zvišanje produkcije in to na osnovi bogatih izkušenj, ki jih nam daje delavstvo in tudi strokovnjaki v ostalih krajih Jugoslavije.

Obnova

Obnova je že v lanskem letu napravila velik korak naprej s tem, ko je bilo postavljenih 84 mostov, popravljenih 689 hiš in 112 šol itd., toda vse to je še malo, posebno na obnavljanju od okupatorja požganih domov, če upoštevamo, da je še vedno 4670 stanovaniških hiš in 7000 gospodarskih poslopij potrebnih obnove. Reči pa moramo, da bomo kmalu dosegli definitivno obnovo porušeni objektov na prometnih žilah, kar spada med najvažnejša vprašanja obnove in čemur je dal velik naglas tudi naš maršal Tito v novoletni poslanici. V preteklih mesecih letošnjega leta so se vršile priprave za obnovo vasi v okviru pripravljene gradbenega materiala, obnavljale ceste in gradili železobetonski mostovi kljub temu, da nismo še imeli urejenega fonda za obnovo. Toda že doseženi rezultati nam kažejo, da se da na samem terenu ogromno pripomoči k ojačanju fonda za obnovo s tem, ko se s prostovoljnim delom ogromno ustvarja. Definitivna določitev letošnjega fonda, katerega nam da Jugoslavija, je v načelu dosežena in prihodnje dni bo tajništvo PPNOO sklicalo posvetovanje Okr. Izv. odborov o vprašanju njegove razporeditve. Jasno je, da bo zelo velik del tega odpadel na obnovo industrije, ki je najvažnejša gospodarska veja. Z ostalim delom, ki pa je namenjen obnovi požganih domov, se bo pa tudi s pravilnim načinom precej naredilo. O delih za obnovo je skupno z množičnimi organizacijami napravljen načrt za vsako vrsto obnove posebej in načelnik oddelka bo tu pred vami predložil program tega načrta. Važno je, da odobren kredit za obnovo tudi sami — v okviru naših lastnih možnosti v okrožju povečamo. Dve poti sta tu: 1. da se poveča storilnost prostovoljnega dela — da zlasti kraji, ki od vojne niso prizadeti, s fizičnim in materialnim delom podprejo naše junaške oduparjalcev opustošene vasi.

2. Da vsak, ki more, materialno — torej tudi z denarjem podpreti akcijo obnove, da to tudi stori. Oboje je velikega pomena in važno je, da že sedaj pokažemo, da je ustvarjalnost na polju obnove v praksi dokazana velika pridobitev narodno osvobodilne borbe, katero zna ljudstvo uveljavljati za sebe — za dosego jutrišnjega blagostanja in to pod pogoji svoje res ljudske oblasti — za zmago popolne neodvisnosti na vseh področjih.

Ze samo dosedanji uspehi nam ka-

kratije — protekcionista — malomarnosti — izkoriščanja položaja nenehno in brezobzirno.

Važno vlogo pri obnovi vršijo obnovitvene združbe, katere so sedaj v finančnem in materialnem pogledu sploh še šibke. Dosedaj obstoja 41 obnovitvenih združb, ki so v teh mesecih praktično že delale na prej omenjenem delu obnove.

Kultura in prosveta

Šolsko leto se bliža h koncu in prvič račun svojega dela v svobodnih okoliščinah — žal tega ni v coni »A«. Kljub splošnim težavam, ki so se v začetku kazale s pomanjkanjem učiteljskega kadra, ter kljub dejstvu, da primanjkuje šolskih prostorov, obiskuje osnovne ljudske šole v okrožju 19.475 otrok, srednjih šol je 9, katere obiskuje 1812 dijakov. Ljudska prosveta je oživela, to nam dokazuje kulturne prireditve po vseh in mestih. Jasno je, da se ljudstvo zaveda, da prosveta danes ne znači samo razvedrila duha, uveljavljanja in razvijanja posebnih talentov, temveč da vrši prosveta danes važno vlogo na področju vzgoje mas. Naši nasprotniki večkrat iz besa trdijo, da mi ne razumemo umetnosti. Kje se ta bolj razvija kot pod pogoj ljudske oblasti? Mislim, da ni treba operirati z argumenti daleč od nas. Prvomajsko praznovanje našega ljudstva je pokazalo velike uspehe kulturno prosvetnega dela. Mislim, da so odbori oblasti dolžni še bolj podpreti delovanje prosvete na vseh področjih.

Notranja uprava

Na koncu bi se dotaknil še par upravnih vprašanj, in sicer notranje uprave in sodstva. Oddelek za notranjo upravo pri PPNOO in njegovi odseki po okrajih so v tem razdobju reševali naloge na področju javnega reda, vršili kontrolo nad odredbami in še posebej vodili boj proti špekulaciji. V tem razdobju je notranji oddelek izdal nove osebne izkaznice, katere je izdala VUJA in s tem delom zaključil. Narodna zaščita je v tem času naredila velik korak naprej, izpopolnila je svoje kadre in izboljšala pogoje njihove vzgoje.

Prvi zbor odposlancev je prav tako govoril o vlogi ljudskih sodišč in izvedel volitve v okrožno ljudsko sodišče. Sodišča tako okrajna kot okrožna so v tem času reševala civilne in kazenske zadeve; sodila dosegljive vojne zločince, toda ostala večina teh zločincev se drži v coni »A« in ostali Italiji pod zaščito ZVU in pravici niso dosegljivi. (Kdo ve, če se ustvarjajo raznih Morganovih — Wilsonovih itd. linij ne bojijo za njih usodo, ko upoštevajo v svojih predlogih petične momente?)

Praksa v dosedanj funkcijski ljudskih sodišč je pokazala, da je treba odločevanje množice pri sodstvu še bolj podkrepiti — čeprav je bilo temu že dosedaj v celoti zadoščeno, podkrepiti namreč v tem, da se izvoli še nove sodnike laike, to pa predvsem iz dejstva, da sodniki laiki v dobi, za katero so izvoljeni, odločajo 30 krat v razpravi. Prav zaradi tega je potrebno, da se kader laikov-odnikov razširi, zato PPNOO predlaga izvolitev nadaljnjih 19 sodnikov-laikov.

Bodoče delo

Tovariši odposlanci — tovarišice odposlanke!

V poročilu sem govoril predvsem o najvažnejših vprašanjih dosedanjega dela — jasno pa je, da bo diskusija sama izpolnila te stvari v podrobnosti ali pa načela še druga vprašanja, o katerih v poročilu ni bilo govora.

Po vsem tem, kar je bilo iznešeno dosedaj, vidimo uspehe našega dela. Toda to ne pomeni, da je aparat oblasti brez napak, to ne pomeni, da ni tu pri vsem tem še veliko težav. O teh dveh vprašanjih je bilo že govora, toda mislim, da je ob koncu nujno potrebno o tem ponovno nekoliko spregovoriti, če nečemo, da bi se pri kaki oceni našega dela in bodočih nalog ne zmotili.

Dejstvo je, da je kljub boljši finančni ureditvi zlasti naš severni del okrožja — Istru in ostali od vojne prizadeti kraji — v pomanjkanju denarja, da primanjkuje živine itd. Res je v tej zvezi tudi, da bi tega ne bilo v toliki meri, če bi n. pr. ljudje iz grgarskega in hrbeljskega okraja lahko že normalno odprodali svoja drva in produkte sploh, skratka, če bi celotna Julijska Krajina v praksi enotno gospodarsko zadlala z jugoslovanskimi pljuči. In ob teh dejstvih se večkrat dobi podlež, ki v narodno osvobodilni borbi ni ničesar žrtvoval, nasprotno, lizal pete okupatorju in ki pravi, da je tega kriva oblast« itd. Če obstojajo načelne težave pri gospodarstvu pri nas, je to kriva demarkacijska črta, so to krivi tisti, ki so to črto vsilili. In prav v tem je prvi vzrok težav. Tistim pa, ki ob tem vprašanju klevetajo, lažejo, da »tu ni krivih« itd., pa povemo, naj bi se poslužili druge metode, ki bo koristnejša! Zavijajo naj rokave in delajo in zopet delajo, ter bodo pri tem tih, tako bi s tem vsaj malo popravili krivico, katero so v preteklosti storili našemu ljudstvu. Na drugi strani pa Sloveni, Hrvti in Italijani v celi Julijski Krajini vedo, da naša narodno osvobodilna borba ni končana, zato se blifejo za priključitev k FLRJ. Praksa osvobodilne vojne je naučila naše ljudi žrtvovanja, zato vedo, da je treba v tej fazi

(Nadaljevanje na 4. strani.)

J A S N E B E S E D E

Motil bi se, kdor bi mislil, da se najde kje na Primorski zemlji le en poštnjak, ki ne bi najodločneje protestiral proti krivičnim razmejitvenim predlogom angleške, ameriške in francoske delegacije ter v imenu vseh spregovoril, da je Primorska nedeljiva, da je jugoslovanska in da je s svojo borbo sama pisala svojo samoodločno in svoje meje.

Herpelje-Kozina protestira

Čim so zvedeli ljudje po okraju Herpelje-Kozina za poskuse delitve Julijske Krajine, so se začeli zbirati po vaseh in na protestnih zborovanjih obsojati takšen postopek z ljudstvom, ki je poleg preizkušenih sovjetskih ljudi največ doprineslo za zlom fašizma in za osvoboditev svoje zemlje. Staro in mlado, možje, žene in otroci so se zgrinjali v gručo in ti manifestanti, ki so nosili zastave in slike maršala Tita, so poznali samo en klic, klic življenja našega ljudstva, klic po pravici; Tito, Primorska te kliče! V Divači se je zbralo nad 400 ljudi, v Kozini 200, v Vremenskem Britofu 150, v Podgorjah 100, v Materiji 160, v Obrovu 100, v Slivju 100, v Kastelcu 150 ter izražalo ogorčenje proti predlogu o postavitvi krivičnih mej. Zborovalci so pisali zahvalne resolucije zagovornikom svojih pravic, Molotovu, Kardelju, Titu, Kirdiču ter najodločneje protestna pisma svetu zunanjih ministrov, v katerih so ponovno povedali, da bodo dali vse od sebe za priključitev celotne Julijske Krajine v FLRJ.

Ljudstvo v Idrijskem okraju je dvignilo svoj glas

Po idrijskem okraju so ljudje manifestirali po vseh vaseh, tako se je udeležilo demonstracije v Idriji nad 1000 ljudi, v Cerknem pa nad 500 ljudi. Demonstrantom so govorili zastopniki odborov Osvobodilne fronte in jim podrobneje pojasnili vlogo predlaganih črt, ki pomeni delitev Julijske Krajine, ki pomeni trganje našega ljudstva na dveje, ki pomeni izdajo Trsta in Gorice. Mnogi so ogorčene protestirali proti tistim, ki bi radi barantali z našo krvjo in z našimi ljudmi, in jasno povedale vsemu svetu, da nismo klavna žival, katero se da na sejmu prodati, ampak da smo ljudstvo, ki je v borbi za svojo svobodo nemalo žrtvovalo. S silnim navdušenjem so odposlali zborovalci zahvalne resolucije Molotovu, Kardelju in Titu ter ogorčenja polna protestna pisma svetu zunanjih ministrov, v katerih sporoča idrijsko ljudstvo, da od sveta zunanjih ministrov ne pričakuje ničesar drugega, kakor potrditev ljudske volje, ki je tisočkrat bila zajamčena z atlantsko listino.

Julijska Krajina je nedeljiva, so vzklikali Vipavci

Največje ogorčenje, ki ga je kdaj ljudstvo pokazalo proti sovražnikom ljudstva, so bile protestna zborovanja proti raznim razmejitvenim črtam. V Vipavskem okraju je skupno demonstriralo nad 9000 ljudi z močnim vzklikom: Julijska Krajina je nedeljiva. V Ajdovščini nad 3000, v Šempasu 3000, v Vipavi 1400, na Odlici 600, v Št. Vidu 500, v Gorenji Branici 400 in na Colu 300 ljudi je povedalo, da si je ljudstvo vsak dan bolj na jasnem, kdo so njegovi pravi prijatelji in da ga danes ni več človeka, ki bi ne vedel, da je sovražnik našega ljudstva vsakdo, ki je proti priključitvi Julijske Krajine k Jugoslaviji in vsakdo, ki kleveta Jugoslavijo ali Sovjetsko zvezo. Ljudstvo iz Šempasa in Gorenje Branice je šlo tudi na krivično demarkacijsko črto in ogorčeno protestiralo proti vsem poskusom takega kosanja in cepčenja našega ozemlja. Na vseh teh zborovanjih so množice zahtevale, da se odpošljejo zahvalne resolucije Molotovu, Kardelju in Titu in samo prineslo odločno pisano protestna pisma svetu zunanjih ministrov.

Mi smo umirali za Jugoslavijo, so vzklikali demonstranti v okraju Ilirska Bistrica

Tudi okraj Ilirska Bistrica je dvignil glas svojega protesta in na zborovanjih v Bistrici, kjer je bilo nad 1000 ljudi, v Podgradu, kjer je bilo nad 500 ljudi, v Jelšanah, Premu, Baču, Pregarju pa so stotine in stotine demonstrantov vzklikale: Mi smo umirali za Jugoslavijo! Na slednjem kosčku naše zemlje, v slednji vasi v Julijski Krajini! Poleg teh zborovanj pa so se vršila manjša protestna zborovanja prav v vsaki vasi v okraju in od povsod so bile poslano resolucije, v katerih je ljudstvo povedalo, da je v teh težkih dneh spoznalo, da je res najzvestejši zaveznik za demokratične pravice borečega se ljudstva Velika Sovjetska zveza.

Za nas je življenje samo v Jugoslaviji

Tako so vzklikali ljudje po Grgarskem, ko so najodločneje protestirali proti vsaki drugačni rešitvi pripadnosti Julijske Krajine, ki ni v skladu z zahtevami jugoslovanske vlade, s predlogom Sovjetske zveze, ker ni v skladu po tem z dejanskim stanjem v Julijski Krajini. Na stotine manifestantov je v Trnovem, Grgarju, Čepovanu, Levpi, na Banjšah povedalo, da to ljudstvo hoče k Jugoslaviji, da po vseh pravicah pripada k Jugoslaviji in da ne bo nikdar dopustilo, da bi bilo ločeno od bratov v Gorici ali Trstu. To svojo odločitev so demonstranti napisali tudi v protestne resolucije, ki so jih poslali svetu zunanjih ministrov.

Zastonj vsi upi, da bi delili Istro

Tak klic so dvignili demonstranti v Istri, pa bodisi to Slovenci ali Italijani. V samem Kopru je nad 3000 ljudi, med katerimi si videl poštene delavce, Italijane, kmete in ostalo prebivalstvo povedalo, da pomeni rezanje Istre smrt za njena obalna mesta, istotako so povedali tisoči in tisoči manifestantov v Izoli, v Piranu, v Rižani, Marezigah, v Sočergi in v Novi vasi. Po vseh teh krajih se čuje

en sam glas: Tito, Istra je Tvoja, Istre ne damo nikomur, dati Istro Italijanom bi pomenilo vreči to ozemlje znova v bedo. Mi pa hočemo v življenje, mi hočemo v Titovo Jugoslavijo. Glas istrskih demonstrantov je našel svojega odmeva v neštveh resolucijah, ki so jih poslali svetu zunanjih ministrov.

Trst je naš

Tako so vzklikali demonstranti po Tolminskem, kjer so se ogromne množice zbirale na protestna zborovanja. V Sv. Luciji, Tolminu, Idriji, pri Bači in po drugih manjših krajih so demonstranti povedali, da je Trst duša Primorske, da brez Trsta ni Primorske.

Življenje damo, Trsta in Gorice pa ne damo

Nešteti tisoči so tako vzklikali na protestnih zborovanjih po Postojnskem okraju. V sami Postojni je okrog 3000 ljudi tvorilo veličasten sprevod, ki je bil izraz trdne volje naših ljudi, da ne odstopijo v svojih pravičnih zahtevah niti za korak. Prav tako močna je bila demonstracija v št. Petru, kjer je bilo preko 1000 ljudi, pravtako kot po vseh ostalih večjih krajih postojnskega okraja. Jugoslavija je domovina Primorske, tako so vzklikali in iz vseh zborovanj poslali protestne resolucije svetu zunanjih ministrov in zahvalna pisma Molotovu, Kardelju in Titu, ki trdno zastopajo to, za kar je Primorsko ljudstvo dolgo krvavelo, da se ta zemlja priključi k svoji pravi domovini Jugoslaviji.

Danes bo proglašeno Titovo tekmovanje

Na dan 25. maja bo ljudstvo vzhodno primorskega okrožja proglasilo svoje drugo tekmovanje, ki naj pripomore k plodnosni obnovi tega kosčka Julijske Krajine. Na to tekmovanje se naše ljudstvo dobro pripravljalo, ker bo z obvezami, katere hoče podariti kot dar svojemu ljubljenu maršalu Titu, pokazalo neomajno voljo po priključitvi Julijske Krajine k Jugoslaviji. 25. maja hoče vsa Primorska povedati Titu, da je čula njegov klic, da se je temu klicu odzvala, zato bo v svojih pozdravnih resolucijah vsak okraj povedal, kaj se je obvezal napraviti v tekmovanju od 25. maja do 25. avgusta.

V ta namen je bil izvoljen tudi okrožni tekmovalni plenum, ki bo skrbel za načrtnost tekmovanja, za vsestransko povezavo tekmovalnih sektorjev, za pomoč pri tekmovanju itd.

V ta namen se je delavstvo odločil delati eno uro za obnovo itd. Vse naše ljudstvo preveva danes zavest, da dela za svoje boljše življenje, dela za čim hitrejšo odstranitev vseh sledov vojnega razdejavanja, obenem pa govori s tem celemu svetu,

da dela Primorska prav tako, kot se je borila, zato da si ustvarja čim srečnejše življenje v svoji pravi domovini, Titovi Jugoslaviji.

Zato je 25. maj začetek silnega delovnega poleta, preizkušenege v prvomajskem tekmovanju, obogatenege s neštvehimi izkušnjami in oboroženega s prekaljeno zavestjo naših ljudi. 25. maja zato kliče naše ljudstvo: Z delom si bomo utirali pot za teboj, naš Tito, naš znoj in naše sile morajo spremeniti ruševine v nove domove, razbitine v mostove, v nova naselja, v šole, opustošena polja v plodne njive, razbite tovarne v eno samo veselo pesem dela in ustvarjanja. Zato je 25. maj tudi neizprosna borba vsem tistim, ki bi radi na račun delavnege ljudstva živeli ali celo ovirali ljudske množice v delovnem pohodu, ustvarjalnem poletu, 25. maj pomeni torej novo zmagu ljudstva.

Dne 3. maja so nesle žene iz Oseka v idrijsko bolnišnico 12 kg do brega peciva, 15 kg česenj, liter in četrt žganja, 12 litrov mleka, 180 dkg masti, 150 dkg sladkorja, 260 jajc, 9 kg moke. Tov. Mislaj Francka 40 lir.

Titova štafeta je tekla skozi Ajdovščino

Levo: Simončič Karlo - »Pečrinc«, čevljar iz Ajdovščine, je sprejel spomenico in jo ponesel skozi Ajdovščino. — Zgoraj: Štafeta na Ajdovskih ulicah. — Spodaj: Na trgu v Ajdovščini so štafeto pričakali številni vaščani.

Primorsko ljudstvo pošilja pisma svojemu dragemu Titu

Maršalu Jugoslavije Jos. Brozu-Titu Beograd.

Prebivalstvo iz Jelšan, Dolenje in Rupe zbrano na današnjem zborovanju izražamo svoje neomajno zaupanje v vaše vodstvo s posebnim navdušenjem smo sprejeli vaš odločen govor, ki ste ga imeli na III. kongresu USAOJ-a kateri nam jamči uresničitev naših najosnovnejših pravic, to je priključitev vse Julijske Krajine k FLRJ. Obljubljamo vam, da bomo postavili vse svoje sile v dokončni borbi za doseg tega cilja.

Naj živi naš veliki vodja Josip Broz-Tito!

Zahtevamo nedeljivost J. K. v FLRJ!

Za Tita — za Jugoslavijo!
Dne 16. maja 1946.

Prebivalstvo gori navedenih vasi.

★

Tov. maršal Tito, predsednik vlade FLRJ

Beograd.

Iz našega protestnega zborovanja ob priliki tako krivičnih postavljanj predlogov s strani zunanjih ministrov v zvezi z vprašanjem Primorske, vam pošiljamo borbene pozdrave ter izražamo naše ogorčenje nad tako podlim ravnanjem naših zaveznikov Anglije in Amerike.

Maršal! Prepričani smo, da nas boste tudi v bodoče vodili po poti, ki pelje do končne zmage, do cilja, za katerega se je primorsko ljudstvo vztrajno borilo in toliko žrtvovalo. Vaše besede o priliki III. kongresa USAOJ-a so nam jasen dokaz, da ne boste odnehali, dokler ne bodo izpolnjene želje primorskega ljudstva, dokler ne bomo priključeni tja, kamor si edino želimo, k FLRJ, in kamor tudi edino upravičeno spadamo, saj smo za našo novo FLR Jugoslavijo mnogo žrtvovali in izgubili veliko naših najboljših sinov.

Naj živi Julijska Krajina kot sedma federalna enota v FLRJ!
Dne 16. maja 1946.

Prebivalci iz vasi Šembilje.

★

Zbrani na protestnem zborovanju, prebivalci vasi Prem, Smrje, Čelje, Janežovo Brdo, Kilovče, Ratečevo Brdo in Bitnje pošiljamo pozdravno

resolucijo

Maršalu Josipu Brozu Titu, Beograd.

Tukaj zbrano ljudstvo, katero protestira proti predlogom, zapadnih zaveznikov za rešitev problema Julijske Krajine, vam je hvaležno za vašo vztrajnost pri pravični zahtevi, da se Slovensko Primorje s Trstom in Istro priključi k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji. Zagotavljamo vam, da bomo tudi mi vztrajali do končne priključitve kakor smo to v štiriletni borbi. Obenem se vam zahvaljujemo za besede, ki ste jih izrekli na III. kongresu USAOJ-a v Zagrebu, katere so nam dale novih

moči za nadaljnjo borbo do končne priključitve k materi Jugoslaviji.

Naj živi Julijska Krajina v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji!
Na Premu, dne 16. maja 1946.

Prebivalci gori navedenih vasi.

★

Tovariš maršal Josip Broz-Tito predsednik vlade FLRJ, Beograd.

Prebivalci iz Knežaka, Bača in Koritnic, okraj Ilirska Bistrica, zbrani na protestnem zborovanju dne 16. maja 1946. zaradi nepravilnega postopanja sveta zunanjih ministrov glede določitve predloga za razmejitve naše izmučene Julijske Krajine, se vam zahvaljujemo kot največjemu sinu naše zemlje in voditelju naših narodov v času borbe in danes v času obnove. Prepričani smo, da nas boste nadalje tako umno vodili in to do najsrečnejšega dneva, to je do dneva priključitve celotne Julijske Krajine s Trstom k naši ljubljani materi Jugoslaviji.

Z vašim govorom na III. kongresu mladine v Zagrebu, ste pokazali vsemu svetu naše pravične zahteve, priborjene v štiriletni osvobodilni borbi s krvjo naših najboljših sinov. Iz vašega govora je čeli svet razumel, kakor tudi naši zavezniki, da so naše zahteve pravične in da bodo pri prihodnjem zasedanju upoštevali naše s krvjo priborjene pravice.

Živel naš bodri voditelj maršal Tito!

Živela enotnost narodov Julijske Krajine!

Prebivalci gori navedenih vasi.

★

Maršalu Titu

Beograd.

Zbrani na protestnem zborovanju prebivalci vasi Pregarje in Huje vam pošiljamo borbene pozdrave.

Ko zasledujemo potek pariške konference, nas je zajelo veliko ogorčenje, ko vidimo, kako nas hočejo ponovno razkosati.

Zagotavljamo vam, da, kakor smo vseskozi vztrajali v borbi za doseg naših ciljev, tako bomo še nadalje vztrajali, da se uresniči naša volja.

Prepričani smo, da nam boste, kakor v času borbe, tudi zdaj stali ob strani, da uresničimo to, za kar je naš narod doprinesel toliko žrtev.

Živela Julijska Krajina, priključena k FLRJ!

Dne 16. maja 1946.

Prebivalci vasi Pregarje-Huje.

★

Maršalu Titu!

Na našem množičnem sestanku dne 16. maja 1946 smo razpravljali o političnem položaju Julijske Krajine. Vzradošeni smo bili nad vašim govorom, ki ste ga imeli na mladinskem kongresu v Zagrebu. Želeli bi in trdno tudi upamo, da se bodo vse vaše besede res uresničile.

Stopali bomo trdno po vaših stopinjah in tudi z deli pokazali, da ne odnehamo prej, dokler se ne uresniči naša težnja.

Pod vašim modrim vodstvom in z našo trdno voljo in požrtvovalnostjo bomo dospeli do končnega cilja.

Toplo vas pozdravljamo!

Čelje, 16. maja 1946.

Ljudstvo Čelj.

★

Tovarišu Josipu Brozu-Titu, predsedniku vlade FLRJ

Prebivalci vasi Zebiče in Podgraje, okraj Ilirska Bistrica, zbrani na protestnem zborovanju dne 16. maja 1946 zaradi nepravilnega postopanja Sveta zunanjih ministrov glede določitve predloga za razmejitve naše izmučene Julijske Krajine, se vam zahvaljujemo kot največjemu sinu naše zemlje in voditelju naših narodov v času borbe in v času obnove.

Prepričani smo, da nas boste še nadalje tako umno vodili, in to do najsrečnejšega dneva, to je do dneva priključitve Julijske Krajine k materi Jugoslaviji.

Z vašim govorom na III. kongresu mladine v Zagrebu ste pokazali vsemu svetu naše pravične zahteve, priborjene v štiriletni osvobodilni borbi s krvjo naših najboljših sinov. Iz vašega govora je ves svet razumel kakor tudi naši zavezniki, da so naše zahteve pravične, in da bodo pri prihodnjem zasedanju upoštevali naše s krvjo priborjene pravice.

Naj živi naš modri voditelj maršal Tito!

Naj živi enotnost narodov Julijske Krajine!

Prebivalci vasi Zebiče in Podgraje, okraj Ilirska Bistrica, Slov. Primorje.

Spomenik naše borbe

Partizanska bolnica »Franja« je bila slovesno otvorjena

Od Cerknega do Spodnjih Novakov je bila vsa cesta slavnostno okrašena. Iz Ljubljane, iz štaba IV. armije, z vseh strani Primorske so se zbrali partizani in predstavniki ljudske oblasti, da s hvaležnostjo obudijo spomin na bolnico »Franja«, ki je rešila življenje in zdravje tolikim ranjenim borcem, ki pomenja najsvetlejši primer človekoljubnosti in samaritanske požrtvovalnosti v dneh najzagrizenje borbe in največjih nacifašističnih zverstev. Eno leto po tem, ko je ta bolnica dovršila svoje človečansko poslanstvo, so se zbrali njeni organizatorji in vodje, osebe in ranjenci, ki so v njej našli zavetišče, matere in vdove onih, ki so našli v njej svojo poslednjo in tovariško besedo. Zbralo pa se je tudi nešteto ljudstva, ki je s svojo zvesto molčečnostjo in požrtvovalno pomočjo pripomoglo toliko, da je ta bolnica lahko vzdržala vse viharje in do konca partizanskih bojev verno opravljala svoje poslanstvo.

Ob navzočnosti podpredsednika vlade Slovenije tovariša dr. Breclja, ministrov prosvete in narodnega zdravja tov. Kozaka in dr. Ahčina, podpredsednika kontrolne komisije tovarišice Vide Tomšičeve, predstavnika IV. armije divizijskega komandanta polkovnika Gruberja, tajnika PNOO-ja dr. Puca, vodje bolnice dr. Franje Bojc in drugih je otvoril svečanost tov. dr. Marušič.

Nato je spregovorila priljubljena in požrtvovalna voditeljica bolnice tov. dr. Franja Bojc in podala kratko zgodovino »Franje«. Povedala je veliko resnico: da nikoli ne bi bila mogla ta bolnica niti nastati niti vzdržati vseh viharjev neusmiljenih ofenziv in najraznovrstnejših težkoč brez pomoči in zavednosti v desetletjih protifašistične borbe prekaljenega primorskega ljudstva. To ljudstvo si je odtrgalo od ust zadnje grizljaje, da je lahko prispevalo k prehrani ranjenih tovarišev. To ljudstvo je molčalo in ni izdalo bolnice, ko je fašistična drhal klala, požigala, posiljevala in mučila po teh vaseh, molčalo je in v zadnji veliki ofenzivi, ko so borci bolniške zaštite odbijali juriše ogromno nadmočnih SS-ovskih tolpe in vzdržali kljub plamenom in dušecemu dimu na položajih.

Takrat so Nemci mislili, da se borijo proti velikim silam in gorje, ako bi prebivalstvo izdalo, kdo je njih nasprotnik. Toda v vseh okoliških vaseh se ni našel niti eden tak podol izdajalec, da bi bil izdal ranjene tovariše.

Tov. dr. Franji so nato cerkljanske žene izročile šopek cvetlic. Ganljiv je bil prizor, ko se je mati padlega tovariša zahvalila tov. Franji za vso požrtvovalno nego in izrazila prepričanje, da tudi plod žrtve nje-

nega sina ne more izostati: svoboda v združenju domače pokrajine z Jugoslavijo. Obe žene so obile solze, ko je ena od tovarišic vzbujala spomine, kako so vztrajali junaški borci v teh hribih. »Tudi mi ne bomo popustili in prišel bo čas, ko se bomo združili«, je dejala tovarišica, ki je prinesla cvetlice tov. Franji, druga pa je prav tako v solzah pripomnila: »Tudi moj brat je bil v vaši negi in tudi moj brat je pozneje padel za našo svobodo...«

Tov. Perovšek od Poverjenstva PNOO je nato v svojem govoru obžaloval, da sedaj po vseh neizmernih žrtvah z nami ne postopajo kot z zavzniki. Zaključil je svoj govor s prepričanjem, da bo Julijska Krajina priključena k Jugoslaviji. Nato se je podpolkovnik Janko Rudolf v ganljivem govoru zahvalil v imenu ranjenec zdravnikom in izrazil v imenu vseh ranjenec, da so vsi pripravljene ponovno žrtvovati kot doslej, ako bi bilo to potrebno za svobodo Primorske in za pravice našega ljudstva.

Nato je z uspešnim programom nastopil zbor mladih harmonikarjev iz Trsta, pri čemer je zbudila posebno občudovanje in ploskanje solotočka male šestletne Annabelle Caris. Zadnji je nato pozdravil prireditev zastopnik MOS za Trst tov. Ferlan.

Popoldne so izletniki večinoma odšli na kraj bolnice in si ogledali v tej skriti in nedostopni dolinici hudournika sredi nepristopnih skal s skrajno iznajdljivostjo pripravljene prostore in instrumente sodobne majhne bolnice. Tov. Franja je pokazala, kje so stale straže bolniškega osebja, ki so s strojnicami in ročnimi bombami odbile nadmočnega sovražnika, pokazala je, kje so bili bunkerji za evakuacijo bolnikov v skrajni sili. Izletniki so hodili mimo s svežim cvetjem okrašenih grobov padlih, gledali so strme skale, preko katerih so bolničarji z nadčloveškimi napori prenašali ranjence.

Zanimivo je, da so iznajdljivi zdravniki s tov. Franjo in tovarišema Bidovcem in Volčjakom na čelu uspešili na ta nepristopen prostorček napeljati tekočo vodo in elektriko. In preskrbeti celo kopalnico in moderno röntgenovo napravo. Zanimivo je tudi, da je bila kljub temu da so se zdravili v tej bolnici le najtežji ranjenci, umrljivost manjša kot v sodobno opremljenih mestnih bolnicah. Naši zdravniki pripisujejo te uspehe predvsem dobri klimi in odpornosti partizanov zaradi njih naporenega življenja v naravi, veliko vlogo pa so igrale gotovo tudi skrb in ljubezen, velika požrtvovalnost zdravniškega in bolničarskega osebja, ki se je tudi tukaj zavedalo, da izvršuje svoje dolžnosti v neizprosni borbi za našo svobodo.

bodo. Tov. Franja je izrazila svoje prepričanje, da ta kraj ne bo nikoli več zapuščen, da bodo ohranili na njem partizansko bolnico kot spomenik na največja dneva naše zgo-

dovine in da ga bodo obiskovali številni izletniki, ki bodo poleg prirodnih lepot ob tem spomeniku junštva našega ljudstva našli tudi moralne pobude.

Narodna sodišča so ljudska zaščita

Pred okrajnim narodnim sodiščem v Ajdovščini se povprečno dvakrat na teden vršijo javne ustne razprave. V času od 1. januarja do 15. aprila 1946 so se v teh razpravah izrekle sledeče kazenske sodbe:

Zaradi tihotapstva in špekulacije z blagom ali denarjem so bile obsojene sledeče osebe: tov. Jurca Franc iz Postojne na pet let prisilnega dela z odvzemom svobode, tov. Čermelj Vinko iz Velikega Otoka pri Postojni na 40.000 lir denarne kazni, Humar Franc iz Sempasa na 1000 lir denarne kazni; Krašna Jakob iz Postojne na 25.000 lir in Vales Franc iz Gaberjev na 3000 lir kazni. Tovarišici Marc Alojzija in Lavrenčič Bernarda iz Planine sta bili obsojeni na zaplenbo tihotapljenega denarja v znesku 14.538, odnosno 12.051 lir. Prav tako je bila obsojena na zaplenbo 4700 jugoslov. dinarjev tovarišica Kovšca Frida iz Sturij. Nadalje sta bili obsojeni zaradi tihotapstva tobaka tov. Pahor Lilijana in Saksida Ivanka iz Prvačine, prva na 5000, druga na 1000 lir denarne kazni. Vse te kazni so bile izrečene v korist odseka za socialno skrbstvo pri Poverjenstvu PNOO-ja za Slovensko Primorje v Ajdovščini.

Zaradi špekulacije in sabotaže, ker so prenehali točiti vino brez dovoljenja oblasti, da bi s tem izsilili zvišanje cen, so bili obsojeni sledeči gostilničarji iz Ajdovščine: Furlan Franc, Marc Alojz, Bratina Miro, Čurk Marija, Čermelj Hilda in Hrovat Jelka na razne denarne kazni v zneskih od 3500 do 8000 lir. Proti sodbi pa je bil vložen priziv javnega tožilca zaradi prenehanja kazni in se bo zadeva obravnavala pred okrožnim narodnim sodiščem.

Nadalje so bili v tem času obsojeni razni šoferji zaradi nepredvidne vožnje in ogrožanja javne varnosti na razne kazni, in sicer: tov. Toplikar Ivan, Šofer Pokrajinskega avtopodjetja v Ajdovščini, na en mesec prisilnega dela brez odvzema svobode in odvzem šoferske izkaznice za dobo

ena leta, šofer Kobal Marij, zaposlen prav tam, tudi na en mesec dni prisilnega dela brez odvzema svobode. Tovariši Leban Franc, Spacal Karel, Vodopivec Stanko in Spacapan Franc, tedaj zaposlen pri prometnem odseku Poverjenstva PNOO v Ajdovščini, so bili zaradi utaje in malomarnega izvrševanja svoje službe kot šoferji avtobusov obsojeni: prvi na povračilo 2340 lir in 30 dni prisilnega dela brez odvzema svobode, drugi na 2000, tretji na 1000 in četrti na 2500 lir denarne kazni.

Tov. Volk Henrik iz Sv. Križa je bil obsojen na tri leta prisilnega dela z odvzemom svobode, ker je za časa italijanske okupacije izdal tovariša Fučka Antona iz Stomaža, zaradi česar je bil slednji interniran v Italijo. Proti tej sodbi je obsojeni Volk vložil priziv in se bo stvar obravnavala še pred okrožnim sodiščem.

Zaradi navajanja svojega sina k tihotapstvu je bil obsojen tov. Furlan Ivan iz Ajdovščine na zaplenbo tihotapljenega denarja v znesku preko 18.000 lir. Prav tako je bila obsojena zaradi navajanja svojega sina k tatvini tovarišica Vidmar Ivana iz Ajdovščine na 500 lir denarne kazni, pogojno za dobo enega leta.

Zaradi obrekovanja ljudske oblasti, žaljenja javnih organov odnosno oviranja javnih organov pri izvrševanju njihovega poklica so bili obsojeni sledeči: tov. Nardin Rozalija iz Sempasa na 1000 lir denarne kazni, tov. Krašna Henrik iz Vipave na tri mesece prisilnega dela z odvzemom svobode, tov. Marc Stefan iz Dobrovelj na 3000 lir denarne kazni in tov. Kukanja Stanko iz Sturij pogojno za dobo enega leta na 2000 lir denarne kazni.

Zaradi tatvine lesa v Trnovskem gozdu je bil obsojen tov. Cigor Branko iz Črniča na 1500 lir denarne kazni in povračilo odškodnine 520 lir upravi Trnovskega gozda. Tudi tovarišica Peršič Antonija iz Raven pri Črničah je bila obsojena zaradi

tatvine, in sicer na 20.000 lir denarne kazni. Proti sodbi je vložila priziv zaradi previsoke, javni tožilec pa zaradi prenizke kazni, zaradi česar je okrožno sodišče v Postojni kazeno spremenilo na tri mesece prisilnega dela z odvzemom svobode in 5000 lir denarne kazni. Zaradi tatvine je bil obsojen tudi tov. Hladnik Ivan iz Lož na en mesec prisilnega dela z odvzemom svobode.

Tov. Krkoč Kristina iz Sela pa je bila obsojena zaradi prilastitve in skrivanja vojaškega blaga na 15.000 lir denarne kazni.

Ker sta popravila in uporabljala popravljeno javno listino, sta bila obsojena tov. Ferjančič Franc in Marija iz Ustij na tri mesece prisilnega dela z odvzemom prostosti pogojno za dobo treh let. Prav tako sta bili za enak prestop kaznovani tov. Likar Marija in Velikonja Valerija iz Predmeje, vsaka na dva mesece prisilnega dela z odvzemom svobode, pogojno za dve leti.

V tej dobi so bili obsojeni pred tem sodiščem še sledeči: Tov. Vidrih Ivan iz Gornje Branice na dva mesece prisilnega dela brez odvzema prostosti. Tovariša Humar Jožef in Alojzija iz Sempasa sta bila obsojena zaradi lahke telesne poškodbe na mesec dni prisilnega dela prvi in na 2000 lir denarne kazni druga. Volčič Janko iz Črniča je bil prvotno obsojen na 2000 lir kazni zaradi nedovoljenega klajanja živine. Ker je javni tožilec proti tej sodbi napravil priziv zaradi prenizke kazni, je okrožno sodišče kazeno zvišalo na 7000 lir. Zaradi kršitve lovskih predpisov je bil obsojen tov. Žejn Andrej iz Cola na 3000 lir kazni in odvzem lovskih pravic za dobo enega leta. Proti sodbi je obsojeni vložil priziv in se bo o stvari še razpravljalo pred okrožnim narodnim sodiščem.

Za odkritje spominske plošče in prekop posmrtnih ostankov tov. Ivana Kosovela, našega prvega aktivista in borca za Vipavsko so darovali razne vasi in organizacije sledeče prispevke: Gradisce na Vipavskem 764 lir, Ravne 556 lir, Dolenji Vrtovin 2145 lir, Gorenji Vrtovin 1085 lir, Razne organizacije iz Trsta 5341 lir, Podružnica kovinarjev Batnje Selo 1140 lir, Skupina borcev iz Sela 1000lir, Organizacije SIAU, ZMS, NOO Puhmek 674 lir.

Ob priliki prekinitev zasedanja Sveta ministrov je sovjetska tiskovna agencija med drugim napisala naslednje ugotovitve:

»Delo zasedanja Sveta ministrov za zunanje zadeve v Parizu je zaključeno. Građivo s tega zasedanja, ki je bilo objavljeno v tisku, prepričljivo kaže, kako dosledno je sovjetska delegacija branila interese miru in varnosti ter načela, ki so bila proglašena na krimski in potsdamski konferenci. »Sovjetska zveza«, piše ameriški list »Christian Science Monitor«, »je pokazala, da je resnično zainteresirana na mednarodnem sodelovanju.«

Na zasedanju so se pojavila različna gledanja glede najbistvenjših vprašanj. V konkretnem primeru — glede obravnavanja pogojev mirovne pogodbe z Italijo in zlasti glede problema Julijske Krajine in Trsta, kjer je sovjetska delegacija zaradi zgodovinskih, ekonom-

skih in etničnih razlogov smatrala za pravilno, da se Julijska Krajina in Trst vrne Jugoslaviji. Vendar pa so se angleški, ameriški in francoski predstavniki kljub objektivnim podatkom protivili, kot znano, temu predlogu ter izjavili, da mora biti Trst s področji, ki se nahajajo okrog njega, izročen Italiji. Končno je to vprašanje ostalo nerešeno in italijansko-jugoslovanska meja še ni določena.

Prav tako je bila odložena rešitev glede vprašanja usode bivših italijanskih kolonij. Sovjetska delegacija je izjavila, da se strinja s tem, da se vse bivše italijanske kolonije postavijo pod skrbstveno upravo Italije. Predstavniki Francije in ZDA so v začetku podpirali ta sovjetski predlog. Britanija je nasprotno predlagala, da se Cirenajka postavi pod njeno skrbstveno upravo, ameriška delegacija pa je spremenila svoje prvotno stališče in odklonila podporo sovjetskemu predlogu. Na ta način je ostalo tudi vprašanje bivših italijanskih kolonij nerešeno.

Nepričakovano so se pojavile tudi težave glede vprašanja italijanskih reparacij. Škoda, ki jo je italijanski imperalizem prizadejal Sovjetski zvezi in drugim državam, se še zdaleka ne more pokriti z vsoto, ki jo je predlagala sovjetska delegacija. Od 300 milijonov dolarjev, o katerih je bilo govora, se je predlagalo, da se Sovjetski zvezi v celoti izroči 100 milijonov dolarjev. Toda čeprav je ta vsota mnogo manjša od tiste, ki so jo angloameriške okupacijske čete že potegnile iz Italije, je ostalo vprašanje reparacij vendarle nerešeno. Angloameriški predstavniki so sicer priznali upravičenost sovjetskih zahtev, vendar se niso sporazumeli glede predlogov o virih, iz katerih naj bi se ta vsota iz Italije dobavila.

Ameriška in angleška delegacija sta precej zavirali delo konference štirih, ker sta načeljeni vprašanja, ki so bila rešena na potsdamski konferenci, ali taka, ki se neposredno ne nanašajo na osnovni cilj zasedanja. Ta cilj je, kot znano obstojal v izdelavi mirovni pogodbe z Italijo, Finsko in drugimi sateletskimi državami Nemčije.

Na konferenci štirih se je poskušalo načeti vprašanje o Nemčiji, o plovi na Donavi in drugo. List »PM«, kakor tudi vrsta drugih ameriških in angleških listov, je v komentarjih dela zasedanja poudaril, da je pogodba štirih držav glede 25 let nadzorstva nad Nemčijo, ki jo je predlagal Byrnes, dejansko revizija sporazuma, ki je bil dosežen v Jalti in Potsdamu. List »Christian Science Monitor« trdi, da je bil »ameriški načrt ekonomske koordinacije v Evropi v glavnem obravnavan s tega stališča, da se opravi brez Sovjetske zveze, ne pa glede tega, da bi se sodelovalo s Sovjetsko zvezo.«

Pri obravnavanju osnutkov mirovni pogodbe s Finsko in Rumunijo, kakor tudi pri reševanju gotovih drugorazrednih vprašanj, ki se nanašajo na mirovno pogodbo z Italijo, so bili doseženi na zasedanju gotovi uspehi. Vendar pa glede osnovnih vprašanj sporazum ni bil do sežen, ker težnja sovjetske delegacije, da pride do sporazumne rešitve, ni navedla na podporo in odobravanje drugih delegacij. Predlog, da se določi datum

mirovne konference ne glede na to, ali bodo urejena ali ne sporna vprašanja v zvezi z osnutki mirovni pogodbe, je bil zavrnjen na vztrajno zahtevo sovjetske delegacije, kot predlog, ki je v nasprotju s sklepi moskovske konference.

Naslednje zasedanje Sveta ministrov za zunanje zadeve je določeno za 15. junij, ko se bodo obravnavala vprašanja, ki so ostala nerešena. Predvideva se, da bo takrat tudi določen datum sklicanja mirovne konference.

Jasno kažejo zadnji dogodki, da so se vrnile zapadne države k politiki sile in da skušajo izrabiti konferenco zato, da pridobivajo strateška oporišča in ustvarijo takozvano varnost starega tipa. Zapadne sile uporabljajo staro protisovjetsko propagando, samo da bi Sovjetsko Zvezo odrinile s Srednjega Vzhoda, ob obale Sredozemskega morja, Balkana, Vzhodne Evrope in toplih morij, tako med drugimi ugotavlja ameriški senator Pepper, ki ostro kritizira zunanjo politiko Združenih držav Amerike in zahteva, da Amerika in Anglija gledata na dosedanje popolne enotnosti treh velesil. Ostro obsoja način, da skušata zapadni sili obtožiti Sovjetsko zvezo zaradi neuspaha na pariški konferenci.

Francoska ustavodajna skupščina je 19. aprila sprejela novo ustavo francoske republike s 309:249 glasov. Pred glasovanjem je bila ostra borba v glavnem zaradi temeljnih vprašanj: O polnomočjih predsednika narodne skupščine in o novem parlamentarnem sistemu. Narodno republikansko gibanje (katoliška stranka) je poskušala s pomočjo vseh ostalih desničarskih strank uvesti dvodomni sistem. Poleg tega je poskušala dobiti taka polnomočja, ki bi ga postavilo nad narodno skupščino ter ji odvzelo suvereno oblast. Novo ustavo mora odobriti vse narod. Zaradi tega je bil izveden referendum in so predlagali volivcem, da odgovorijo na vprašanje, če sprejemajo ustavo.

Pred referendumom so razvili desničarski krogi in narodno republikansko gibanje srdito kampanjo, da prepreči sprejetje nove ustave. Reakcionarni elementi, so se posluževali klevet in pretenj ter so mobilizirali celotni desničarski tisk, katerega so financirali velekapitalisti. Strahovali so prebivalstvo čez, da bi sprejete ustave v Angliji in Ameriki ne bilo ugodno sprejeto in bi lahko odrekli pomoč Franciji. Sprejete ustave so odločno zagovarjali komunisti, socialisti so kolebali in so zavrnili skupno kampanjo s Komunistično partijo pri pripravi referenduma.

Agitacija desničarjev je imela ob nedostatk enotnosti v vrstah levčarskih strank uspeh. Kot rezultat referenduma 5. maja je odgovorilo 9.30 milijonov volivcev z »da« in 10.5 milijonov z »ne«. Nova ustava je bila zavrnjena.

Nove volitve v ustavodajno skupščino so določene na 2. junij. Ta skupščina bo morala izdelati nov načrt ustave in ga ponovno predložiti v splošno ljudsko glasovanje. Najvažnejša naloga francoskega ljudstva je v tem trenutku združitev demokratičnih sil. V poročilih o predvolivni borbi v Franciji pa poroča Tass, da predstavlja pet glavnih strank, ki bodo na volitvah nastopile, pet političnih blokov, ker vsaka od njih podpira sorodne politične skupine.

(Nadaljevanje z 2. strani.)

narodno osvobodilne borbe imeti prav tako pripravljeno.

Naše bodoče delo mora biti prav na področju oblasti že sedaj tako živo in konkretno, da bomo ob priključitvi k Jugoslaviji sposobni brez posebnih motenj reševati taktične naloge. Ta cilj moramo imeti pred očmi pri vseh naših današnjih nalogah, katere na področju oblasti rešujemo.

Naj živi naša ljudska oblast in njen čuvár — Titova Jugoslavija!

Naj živi junaško ljudstvo Julijske Krajine in priključitev celotnega slovenskega Primorja, Trsta, Istre k FLRJ!

Živela borbená enotnost Slovencev, Hrvatov in Italijanov Julijske Krajine!

★

Izbrpna izvajanja tov. Perovška sta potem razčlenila v podrobnem poročilu o trgovini in industriji še tov. Bernot in tov. Keber. Na osnovi teh poročil se je razvila živahna diskusija, ki je poleg vrste plodonosnih sklepov pokazala ogromen razvoj, ki ga je napravila v petih mesecih pri nas ljudska oblast. Zdravo razpravljanje odposlancev je pokazalo, da je naša ljudska oblast dejansko začela v svojih osnovnih enotah in da je dobila najtesnejši stik s problematiko naše vasi, naše tovarne, da je začela konkretno reševati problematiko našega človeka. Zato so tudi sklepi, ki jih je skupščina sprejela, odraz neomajne volje našega ljudstva za izboljšanje življenja.

Med drugim so bili sprejeti sledeči sklepi:

Lesna industrija naj doprinese od vseh prodaj svojih produktov, izvršenih od 1. avgusta 1945 pa do 1. junija 1946 po 5%, od 1. junija dalje pa po 3% v obnovitveni sklad. Poslanci so zadolžili Pover-

jenstvo, da izdela odredbo v tem smislu.

Poverjenstvo PNOO so poslanci pooblastili, da izda uredbu o obveznem gojenju mlade živine pri posestnikih, ki imajo za to možnost; nadalje, da izdela cenik za plemensko živino, da izda uredbu o obveznem gašenju gozdnih požarov, da izda uredbu o odkupu prejšnikov poljedelskih pridelkov za leto 1946 in o izvajanju kontrole nad tem, da izda nadalje uredbu o kontroli nad živilskimi nakaznicami, da izda uredbu o obveznem odkupu prejšika vina pri vinogradnikih, da revidira ceno vina in v tem smislu spremeni izdano uredbu o prometu z vinom, da zbere podatke o potrebnih količinah goriv za mlatavo, da izda odredbo, s katero se odloži plačilo vseh dolgov našega ljudstva napram bivšim občinam in drugim javnim ustanovam ter da se razveljavijo vse pogodbe, ki so bile sklenjene med temi ustanovami in tretjimi osebami do 1. maja 1945 in ki se tičejo ljudskega imetja.

Predvsem veliko važnost so poudarili diskusanti obnovi in sklenili, da je treba v največji meri izrabiti dobljene kredite, jih s prostovoljnim delom povečati in ustvarjati možnost vsestranske obnove. Poverjenstvo je dobilo zaupnico, da izdela načrt, po katerem se bo vršila obnova.

Po plodonosni diskusiji so se izvršile tudi dodatne volitve sodnikov. K sklepu pa je spregovoril tovariš Perovšek, ki je med drugim dejal:

Z delom našega zbora odposlancev smo končali. Po vsem tem, kar smo govorili, kar smo sklepali, je treba ugotoviti, da je naša ljudska oblast v coni B naredila velik korak naprej predvsem zato, ker ste vi kot predstavniki ljudstva iznašali stvari z razumevanjem položaja. Ta korak smo napravili zaradi tega, ker se je povezava med odposlanci in ljudstvom poglobila in naučili smo se, da bomo v bodoče lahko še boljše sklepali, če bomo to vez še okrepili. To nam daje nalogo, utrjevati zbere volivcev, kjer je treba ljudstvu tolažiti predpise oblasti, razpravljati o problemih prostovoljnega dela, tekmovalnosti; saj je razpravljanje o trgovini in finančah pokazalo naše zdravo gledanje na to vprašanje. Pokazali ste, da veste, da je treba reševati vprašanje obnove na ta način, da se črpajo sredstva zanj tam, kjer so. Vsak od vas, odposlanci in odposlanke, je dolžan, da doma pove ljudem o sklepih skupščine, dolžan pa je, da te sklepe tudi pravilno tolaži. Ljudstvu, kateremu odgovarjate za svoje delo, govorite o delovnem poletu, o tekmovalnosti, ker bomo na ta način izpolnjevali našo nalogo utrjevanja ljudske oblasti, ker bomo na ta način postali bolj prekaljeni in sposobnejši za vodstvo naše ljudske oblasti v naši domovini FLRJ, kateri moramo biti priključeni.

Končno so bile sprejete tudi pozdravne resolucije in odposlane zagovornikom pravic ljudstva Julijske krajine. Delegati so predlagali in sprejeli z velikim navdušenjem resolucije tov. Molotovu, maršalu Titu, Edvardu Kardelju ter vladi Slovenije, obenem pa protestna pisma angleški, ameriški in francoski vladi.

Širom Primorske

V št. Petru so nad vse svečano obudili spomin na heroja Toneta Tomšiča

Množica ljudi iz vseh krajev Primorske pred Mladinskim domom v št. Petru na Krasu na spominski svečanosti ob četrti obletnici smrti narodnega heroja Toneta Tomšiča.

V št. Petru je dom, kjer je našlo zatočišče nekaj nad sto malčkov, sirot iz naše narodno osvobodilne borbe. In ta dom ponosno nosi ime velikega borca za svobodo jugoslovanskih narodov, velikega sina slovenskega naroda, neustrašenega junaka osvobodilne borbe Toneta Tomšiča. Nikakor ni slučaj, da nosi ime takega junaka, enega izmed prvih narodnih herojev jugoslovanskih narodov dom, v katerem so našli zatočišče otroci primorskih padlih borcev, saj je ta mladina ob žrtvah svojih staršev, ki so padli za njihovo svobodo, v svojih skromnih, preprostim mislim sklenila slediti velikim vzornikom, velikim sinovom svojega naroda. In ta dom se je 21. t. m. spomnil tistega črne dne v zgodovini naše narodno osvobodilne borbe, ko so fašistične zverji ubile v Ljubljani Toneta Tomšiča. Tega dne so se zbrali na vrtu mladinskega doma zastopniki iz vseh okrajev Vzhodnoprimorskega okrožja, zastopniki civilnih in vojaških oblasti, da se spomnijo skupno z malimi pionirčki našega velikega vzornika.

Mladinski dom je bil zavrt v zastave in zelenje, na vrtu so bili postavljeni mlaji in kraj zgradbe je bil postavljen iz zelenja spletenega steber s Tomšičevo sliko, pod katero je bil napis z rdečimi črkami: »Heroj Tomšič — naš vzor!« Na straneh iz zelenja spletenega steber sta stala pionirček in pionirka s šopkom rdečih tulipanov v naročju. Svečanosti so prisostvovali zastopniki krajevne ljudske oblasti in vojske, zastopnik Poverjenišva PNOO v Ajdovščini in zastopnik

Mestnega osvobodilnega sveta za Trst. Govorniki so prikazali junško pot heroja Toneta Tomšiča, pot neprestanega boja za pravice slovenskega naroda in slovenskega ljudstva, pot neprestanega žrtvovanja. — Sklenimo, je dejal zastopnik Poverjenišva PNOO-a, da bomo ta

Ob koncu gostovanj tržaškega gledališča v coni B

Mnogo sreče, tovariši, ko stopate s slovensko besedo med brate, ki so jo morali tako dolgo pogrešati. Pokažite jim, da je še vedno stara, poštena in ravna beseda, ki prihaja od srca in išče poti do srca. Približno tako je voščil Oton Župančič tržaškemu igralcem ob njihovih prvih korakih v svobodi.

Ni še dolgo tega, kar so znova začeli znašati gnezdece naše gledališke umetnosti, katerega so surovi nosilci »rimske kulture« neusmiljeno razjedali in razmetali in se je razbohotila zdrava umetnost, že z odras odseva naša beseda, dejanje in nehanje naših ljudi. Se vedno je stara, poštena in ravna beseda, odločna, neupogljiva. V Trstu se je znova porodila, našla pa je pot do vseh naših ljudi, ljudi s tovarom in dežele; prav zato ker je naša, poštena in ravna.

In na tej poti do ljudi je tržaško gledališče napravilo gostovanje po večjih krajih v coni B. Z Borovimi Raztrganci in Golarjevo Vdovo Rošlinko so gostovali v Hrpeljah, Podgradu, Ilirski Bistrici, Knežaku, št. Petru, Postojni, Idriji, Cerknem, Sv.

ko ljubili domovino, kakor jo je ljubil Tone Tomšič, da bomo tako utrjevali bratstvo med narodi in enotnost delovnega ljudstva kot jo je Tone Tomšič, da se bomo tako vztrajno borili za svobodo slovenskega ljudstva, kakor se je Tone Tomšič, da ne bomo nikdar pozabili na naše žrtve, na Toneta Tomšiča, na 46.000 padlih, ki so dali življenje za združitev Trsta, Slovenskega Primorja in Istre z materjo Jugoslavijo.

Zastopnik Mestnega osvobodilnega sveta Trsta je pozdravil ljudstvo v imenu tržaškega prebivalstva. Rekel je, da primorsko ljudstvo v coni B lahko že mirno gradi in obnavlja svoje domove, medtem ko se mora ljudstvo cone A še vedno boriti za svoje osnovne življenjske pravice in za svojo ljudsko oblast. — Tudi s tem, da se trudite, da bi hitro obnovili svoje vasi, je dejal, tudi s tem krepite odporno silo primorskega ljudstva v coni A in mu pomagajte v njegovem težkem boju. Prisezimo na ta dan, na dan obletnice smrti enega največjih junakov slovenskega naroda, na obletnico smrti Toneta Tomšiča, da bomo šli neomajno po njegovi poti, da bomo uresničili to, kar je on začel, da bo ves naš narod združen in svoboden živel v bratstvu z ostalimi narodi v novi Jugoslaviji.

Zbor pionirjev in pionirk Mladinskega doma »Toneta Tomšiča« je nato zapel žalostinko »Žrtvam«. Popoldne so priredili otroci slavnostno akademijo v Prosvetnem domu.

Luciji, Tolminu, Ajdovščini in Vipavi. V vseh krajih so naši ljudje napolnili dvorane do zadnjega kotička in s pridržanim dihom ali sproščenim veseljem spremljali naše umetnike pri podajanju naših ljudi, odlomkov iz našega življenja. Šele v teh trenutkih je zagorela v vseh teh nešteti tisočih preprostih ljudi pravilno oblikovana ljubezen do dramske umetnosti, ljubezen, ki so jo doslej dobro čutili pa ji niso znali dati oblike in zato prečesto pustili, da so jo nekateri izrabljali.

Tržaški igralci pa so jasno pokazali, kako slovenski človek oblikuje, kako zna ustvarjati, ljudstvo pa je s svojim odobravanjem povedalo, da je samo to njegovo, kar vznikne iz njega in v njegovo korist. Kaj pa so Borovi Raztrganci? Življenje naših ljudi, življenje, ki ga je občutila duša umetniškega partizana in mu dala besed, nekaj ljudi je izbral med starimi znanci in potem so prišli igralci in dali mrtvim besedam spet naše pravo slovensko lice in dušo.

In to je tista umetnost, ki prihaja od srca in išče pa tudi najde poti

do srca ljudstva, stotin in tisočev preprostih delavnih ljudi, ki doslej niso smeli občutiti tega.

Po vseh krajih je naš človek pričel ustvarjati, toda Trst je med prvimi. Naš Trst vstaja, uči, vodi, vzpodbuja, njegova ustvarjalna sila ni vezana na razkošne dvorane in parkete, ampak je trdno doma med ljudmi, pa bodisi to med poštenjaki v Trstu prav tako kot pri nas v Brkinih, po Tolminskem ali Vipavskem.

»Pozdravljeni bratje«, so sprejeli ljudje v Hrpeljah, Postojni in drugod naše igralce. In ob tem se človek ne hote spomni nazaj na prve postanke gledališča v Cerknem; trda je bila takrat, kri je tekla, toda naš človek je vztrajal. In sedaj je še trda, borba dosega celo svoj višek, ljudstvo pa

najde dovolj časa, da posveti trenutek tudi umetnosti, ker ve, da v tej borbi ne gre samo za gole stavbe po Trstu, da ne gre samo za tisoče naših ljudi. Naši ljudje vedo, da je to borba ustvarjalnih sil proti uničevalcem. Zato se še tesneje oklepa svoje umetnosti.

V Ajdovščini so tržaški gostje morali na splošno željo ponoviti Raztrgance in Ajdovci so jih nagradili s cvetjem in s prirčno željo, da jih kmalu spet obiščejo.

Ta umetniško dognana gostovanja, ki pa so bila obenem tako ljudska, so ponoven dokaz neuničljive, delavne, tvorne in borbene sile, ki korenini globoko v našem ljudstvu, globoko v zavesti pravice do življenja in snovanja naših ljudi na svoji, toliko let trpinčeni primorski zemlji.

Gostovanje tržaškega gledališča na idrijskem odru

Veliko navdušenje in zanimanje je zavladalo med prebivalstvom mesta Idrije, ko smo dobili obvestilo, da bodo 14. in 15. maja gostovali tržaški gledališki igralci z igrama: Raztrganci in Vdova Rošlinka. Vsi meščani so si hoteli že vnaprej preskrbeti vstopnice, kar pa seveda ni mogoče. Kakšno zanimanje je bilo, nam najbolj potrjuje dejstvo, da so bile vstopnice za prvo predstavo prodane v teku pol ure in so ljubeznivi igralci na željo ljudstva obljubili, da bodo predstavo naslednji dan popoldne ponovili, kar se je tudi zgodilo.

14. maja zvečer so nastopili z Borovo igro »Raztrganci«, ki je odlično uspela. Podajanje snovi je doseglo pravo umetniško višino in meščani so se v največjem zadovoljstvu razšli.

Tudi pri reprizi naslednjega dne popoldne je bila dvorana nabitost zasedena. Zvečer pa so nastopili igralci z drugo igro, to je komedijo »Vdova Rošlinka«. Tudi ta predstava je uspela v popolno zadovoljstvo gledalcev.

Dne 16. maja je bil sestanek okrajnih aktivistov v Idriji in na njihovo prošnjo so igralci zaigrali tretjič »Raztrgance«, ki so aktiviste do kraja navdušili. Zvečer pa so zaključili svoje gostovanje s ponovitvijo komedije »Vdova Rošlinka«.

Pripomniti moramo, da je med igralci idrijski rojak Bratina, ki ga je prebivalstvo s ponosom pozdravilo v svoji sredi. K zaključku želimo samo, da bi bili še večkrat deležni podobnih gostovanj, ki bodo našim mladim igralcem dali elan in pokazali pot.

Postojnčani so igrali v Izoli

V nedeljo 12. t. m. je nogometna četa ZAMJK Postojna odšla v Izolo odigrati tekmo s četo GARG (Gioventu Antifascista regione Giulia). Ob tej priliki je bil organiziran množičen izlet, katerega se je udeležilo 120 oseb.

Na ta dan je gostovalo v Izoli tudi mnogo ljudi iz Trsta, Milja in drugih krajev, ker je GARG organizirala v Izoli razne prireditve s pestrim sporedom. Pri izvedbi programa so sodelovali Slovani in Italijani, prisostvovala je velika množica ljudstva Juljske Krajine, kjer je prišlo do pravega izraza slovensko italijansko bratstvo demokratičnih antifašističnih množic.

Nogometna tekma se je pričela ob 14. uri in se je odigrala v prijateljskem tonu. Nadkriljevali so gostje zaradi boljše povezanosti in je bil končen izid 3:1 v korist Postojne.

Po tekmi smo se udeležili koncerta in drugega sporeda z zaključnim

plesom, nakar smo se po zelo prijetnem dnevu, v veselem razpoloženju vrnili z lepimi vtisi v Postojno.

Vojsko

Marsikateremu borcu iz časa osvobodilne borbe je ostala v dobrem spominu gorska vasica, Vojsko imenovana, katera si je za časa borbe ustanovila svojo lastno zadruho. Dasiravno so v naši vasi tri ure daleč naokoli raztresene kmetije, so se vseeno polnoštevno udeležili gospodarskega sestanka, na katerem so se preračevala razna obnovitvena in zadruga vprašanja. Končno so se odločili, da se pridružijo s svojo zadruho Okrajni gospodarski zadrugi, katera je danes ena najmočnejših ustanov našega okraja. Uprava Okrajne gospodarske zadruge je zajamčila vso pomoč, posebno pri nabavi strojev in poljskega orodja.

Množično kulturno prosvetno delo primorskega ljudstva

V nedeljo 10. maja so zborovali v Renčah zastopniki prosvetnih društev iz cele Primorske in Trsta. Namen te konference, druge po osvoboditvi, je bil, da se kritično pregleda delo, izvršeno v enem letu in da se začrtajo naloge na kulturno prosvetnem polju za prihodnost.

Predsednik SPZ za Slovensko Primorje in Trst tov. Jože Pahor, je ob otvoritvi izrazil zahvalo za ogromno delo, ki so ga izvršili v teku enega leta. Z njim so dali neprecenljiv doprinos v borbi primorskega ljudstva za popolno narodno svobodo.

Član PNOO tov. Vlado Babič je v svojem pozdravnem govoru med drugim dejal, da je narodno osvobodilna borba dala svoj pečat tudi kulturnemu in prosvetnemu življenju slovenskega ljudstva. Narodni osvobodilni duh naj preveva kulturno delo zlasti primorskega ljudstva, ki še ni doseglo ciljev, za katere se je borilo in za katere še vodi narodno osvobodilno borbo. Dotaknivi se konference Sveta zunanjih ministrov v Parizu, je dejal, da gotovim zapadnim silam ni pri srcu svoboda in sreča našega ljudstva. Te sile že pozabljajo na naše

žrtve, pozabljajo, da smo se skupno borili proti fašizmu in nam odrejajo pravico do samoodločbe. Toda na braniku naših svetih pravic in zahtev za priključitev Trsta in Juljske krajine Jugoslaviji stojita Jugoslavija in Sovjetska zveza in stojijo vse druge resnično demokratične sile sveta. To je jamstvo, da bo naša pravična stvar zmagala. Zato bo tudi kulturno-prosvetno delo na Primorskem nosilo v sebi vse to, kar naše ljudstvo misli in dela, bo še nadalje vzgajalo naše ljudstvo v tistem duhu, ki neomajno vodi do končnega cilja, do popolne svobode in pravice.

Sledilo je poročilo o splošnem delu SPZ, ki ga je podala tov. Vlada Šebek, tajnica glavnega odbora SPZ za Slovensko Primorje in Trst.

Slovenska prosvetna zveza se je ustanovila 7. oktobra 1945 in je od takrat združila v močno organizacijo vsa prosvetna društva, usmerjajoč svoje delovanje: 1. na organizacijsko, 2. na zgolj kulturno delo. Preko okrožnih odborov je ustvarila trdno ljudsko prosvetno organizacijo, kateri je zajamčil uspeh edino sproščeni ljudski demokratiški pokret in želja

primorskega ljudstva po kulturnem izživljanju. Na stotine prosvetnih delavcev, pevovodij in režiserjev je prispevalo svoj delež, oblikovalo in razvijalo sile, ki so bile v primorskem ljudstvu. Niso se samo ustanovljala prosvetna društva, popravljali so se tudi prosvetni domovi in to celo v docela porušeni vseh kot Rihemberk, Gabrovica in druge. Skoraj v vsaki vasi so se ustanovili knjižnica, čitalnica in pevski zbori. Danes imamo na Primorskem 322 prosvetnih društev, 395 pevskih zborov, 252 dramskih skupin, 253 knjižnic in 119 čitalnic. Da bi se čim bolj poglobilo in zboljšalo prosvetno delo, je priredila SPZ več strokovnih in upravnih tečajev. SPZ je organizirala po radiu in po društvi redna tedenska, mesečna ali dnevna predavanja iz vseh strok, da pripomore pri vzgoji ljudskih množic v zavedne delovne borce demokratične skupnosti. SPZ izdaja svoje glasilo »Vestnik«, ki je postal važen činitelj v preusmeritvi prosvetnega dela na Primorskem in ki bo še poznim rodovom govoril, kakšno kulturno življenje smo ustvarili primorski Slovenci v tako kratkem času. SPZ je izdala 5 iger v 500 izvodih, 18 iger v 245 izvodih. Od odbora za primorske povratnike je dobila 9 iger v 45 izvodih, 17 iger v 73 ter vse to razposlala primorskim prosvetnim

društvom. Razpisala je natečaj za otroške igrice, katerega se je udeležilo 9 pisateljev. Uporabljeni sta bili iz tega natečaja 2 igrici in sicer »Hrustač« in »Komandir Stane«. Sestavljenih je bilo 16 predavanj v 150 izvodih. Slovenska prosvetna zveza je sodelovala z Zvezo društev za telesno vzgojo in privabila zlasti mladino v športna društva, zavedajoč se, da je prihodnost naroda odvisna od tega, kakšna bo naša mladina. S prvomajskim nastopom se je visoko dvignila fizkultura zavest naše mladine.

Na glasbenem področju je dosegla SPZ velik uspeh. Okrog 240 pevskih zborov na Primorskem je velik dokaz glasbenega zanimanja našega ljudstva. Prvih dveh pevovodskih tečajev se je udeležilo 49 tečajnikov iz vse pokrajine. V kratkem času je bilo izdelanih 98 skladb v 100.000 izvodih in se je s tem vsaj za prvo silo ustreglo potrebam društev. Višek uspeha je dosegla na glasbenem polju prvomajska prireditve v Trstu, na kateri je nastopilo 4182 pevcev in pevki, Slovencev in Italijanov. V okviru SPZ se je ustanovil osek za knjižnice, ki ima predvsem namen ustanoviti centralno študijsko knjižnico in posredovati društvom nabavo knjig po zmernih cenah. — SPZ je organizirala razne akcije, kulturne prire-

ditve in manifestacije, s katerimi je dokazala, da je tesno povezana s primorskim ljudstvom.

Načelniki okrožnih prosvetnih komisij so podali še natančnejša poročila o delu na kulturnem prosvetnem polju v goriškem, tržaškem in vzhodno primorskem okrožju. Tem poročilom so sledile diskusije, posvetovanja in kritike zastopnikov društev.

Veliko prosvetno zborovanje se je zaključilo v poznih popoldanskih urah. Predsednik SPZ je še enkrat poudaril pomen tega zborovanja in pozval prosvetne delavce, naj se vrnejo med svoje ljudstvo kot zavedni nositelji prave ljudske prosvete, naj vestno izkoristijo v svojem delu navete in navodila iz pokrajinske konference, da bo prihodnji obračun dela še mnogo bogatejši.

Z zborovanja so delegati slovenskih prosvetnih društev za Slovensko Primorje in Trst odposlali pozdravno resolucijo podpredsed. vlade FLRJ tov. Kardelj, zahvalno resolucijo za odločno zagovarjanje naših zahtev po priključitvi Trsta in Juljske Krajine Jugoslaviji, zunanjemu ministru Sovjetske zveze, tov. Molotovu in protestno pismo namestnikom zunanjih ministrov v Parizu proti krivičnim predlogom angleških, ameriških in francoskih strokovnjakov o razmejitvi med Italijo in Jugoslavijo.

Delo na cesti Idrja—Godovič

Prostovoljnega dela na cesti Idrja-Godovič se je udeležilo 41 delavcev in trije vozniki od rudnika, en voznik iz Spodnje Idrje in 12 tovarišic od AFŽ iz Partizanske

ulice iz Idrje. V času 8 urnega dela so posuli s kamenjem 950 m² ceste, prepeljali 32 m³ peska in 50 m³ kamnja.

19. maja so rudarji in žene prostovoljno delali na cesti Idrja—Godovič.

18 km cest so popravili

18 km cest so popravili

Pred dnevi so samo v okrajih Tolmin, Cerkno in Idrja popravili nad 18 km cest. Na razdrapano cesto so naši ljudje s prostovoljnim delom navozili v dolžini 2500 metrov gramoza in sicer 458 m³. Odstranili so 50 m³ raznega materiala in razvozili še poleg tega 160 m³ gramoza na potrebnejše predele ceste. Pri tem so vozniki napravili skupno 285 voznih ur. V enem tednu so ljudje v teh krajih napravili 3554 delovnih ur. Vse ljudstvo je odhajalo na delo

prepevajoč borbene pesmi in z zastavami na čelu.

Kljub vsem črtam, ki jih razni diplomati rišejo po svojih zemljevidih, da bi našo zemljo presekali, naše ljudstvo dela v zavesti, da prav s tem svojim delom odgovarja, da je Julijska Krajina nedeljiva in da mora biti v celoti jugoslovanska. Ljudske množice si ne dajo vplivati, si ne dajo jemati delovnega poleta, ampak gredo dalje po poti napredka, ustvarjanja in obnove.

Ta spominska plošča pa bo poznim rodovom priča o naših žrtvah

19. maja so na pokopališču v Hrušici počastili spomin 27 mož in mladeničev, katere so 18. maja 1944. leta zmetali Hitlerjevi morilci v ogenj. Tamošnje ljudstvo je odkrilo spominsko ploščo, v katero so vklesana imena vseh tistih tovarišev, ki jih je pobesneli okupator zmetal v goreče hiše, da bodo večna priča in dokaz trpljenja našega na-

roda, kako zna ljudstvo žrtvovati, kako nikdar v borbi ne klone, pa če mora pri tem žrtvovati svoje najboljše, ker ve, da se bori za življenje, za svobodo.

Velikostni svečanosti so prisostvovali zastopniki SIAU iz Trsta, okrajnega narodno osvobodilnega odbora in Jugoslovanske armade.

Obnovitvene zadruga na delu

V okraju Ilirska Bistrica je bilo doslej ustanovljenih 10 obnovitvenih zadrug, v Pregarjah ima obnovitvena zadruga 147 članov in je dosedaj že obnovila 5 hiš, 4 pa so v gradnji. Ljudje so si napravili svojo apnenico, pri gradnji katere je mladina sodelovala s 450 prostovoljnimi urami. Iz te apnenice je zadruga že razdelila 744 stotov apna. Vse ljudstvo pa z velikim razumevanjem pripravlja les za obnovo. Zadruga v Novokračinah šteje 75 članov in je doslej obnovila štiri

poslopja in očistila vsa ostala ruševina.

Zadruga v Vel. Brdu, ki šteje 15 članov, je dosedaj obnovila 7 poslopij in pri tem delu so ljudje pomagali s 5000 prostovoljnih urami. Zadruga v Zalešju šteje 40 članov, obnovila pa je dosedaj 8 gospodarskih poslopij in eno hišo. Poleg teh pa je zadruga v Bitnjah, zadruga v Žabičah, ki ima apnenico v Kuteževem, zadruga na Suhorju, Starodu in Ostrožnem Brdu, ki se bodo v Titovem tekmovanju v celoti posvetile obnovitvenemu delu.

Obnova v slovenski Istri v letu 1946

Od Herpelj-Kozine do demarkacijske črte, po tej črti do Punta Grossa, od tu ob obali do hrvaške Istre, vzdolž meje s hrvaško Istro do Buzeta in od tu v ravni črti zopet proti Herpelju se razvija delokrog tehnične baze v Kopru. Ta delokrog združuje 288 krajev, izmed katerih ni enega, ki ne bi za časa osvobodilne borbe s krvjo svojih najboljših sinov pokazal neutrudno voljo do združitve z Jugoslavijo v okviru OF, ki predstavlja jamstvo za pravično življenje vsega poštenega in delovnega ljudstva. To dejstvo je nacifašistične okupatorje toliko vznemirjalo, da so si tudi tukaj gasili jezo z barbarskim požiganjem in opustoševanjem teh že itak ubogih krajev. V njihovo nemilost je padlo 52 naselij, v katerih so oropali in požgali 1166 poslopij, medtem ko je bilo v borbi poškodovanih še drugih 477.

Posebno so bili prizadeti kraji Smarje, ki je od 416 poslopij izgubilo 318, Gabrovica, ki je od 117 poslopij izgubila 81, Kured, ki je od 175 poslopij izgubil 99 in še druge bi lahko naštevali sem.

Med osvobodilno borbo zaradi pomanjkanja materiala in delovnih moči ni bilo mogoče obnavljati. Ko po osvoboditvi je pa to nalogo prevzela tehnična baza in se je v lanskem letu posrečilo pokriti 49 kmečkih domov, postaviti 8 lesenih provizorijev in dobaviti še drugim pogorelcem nekaj gradbenega materiala. Ta dela je tehnična baza izvršila v lastni režiji in ker so njena sredstva bila razmeroma majhna, je ta rezultat lahko dosegla samo s požrtvovalnim delom tovarišev partizanov, naših delavcev in v majhnim številom domačinov, ki so tedaj prihajali s sestradani in bolni iz fašističnih taborišč. V tem letu se pa tudi pri nas obnova

podeželja naslanja izključno na obnovitvene zadruga. Že v januarju so člani tehnične baze odšli med pogorce, jih poučili o pravih obnovitvenih zadrukah, o uspehih, ki bodo lahko doseženi v skupnem delu članov zadrug in jim zagotovili, da jim bo tehnična baza vedno na razpolago in v pomoč. Razumeli so brez težave vrednost teh nasvetov in videli ob enem, da samo v skupnem delu bo možno najbolje izkoristiti kredite za obnovo podeželja.

To razumevanje in zrelost so pogorelci izkazali s tem, da so se že do danes desetdesetodstno vpisali v zadruga, lahko pa rečemo, da v kratkem času bodo pogorelci iz tega območja stoo odstotno združeni in da se jim bo pridružilo še mnogo kmetov, ki imajo požgane domove, zato da tudi oni pomagajo pri obnovi.

Skupno imamo 6 obnovitvenih zadrug, in sicer v Ožitli, v Smarjah, v Loki, v Kured, v Marezigah in v Sočergli.

Kljub težavam izdelujejo v Smarjah okna in vrata za one stavbe, ki jih je lansko leto pokrila tehnična baza. Tudi kovaška delavnica obratuje in v njej izdelujejo za vse ostale zadruga samokolnice, spojke, nosilke, zapube za vrata, tečaje za vrata in okovja za okna v hitrem tempu.

Obnovitvena zadruga v Lokah prednjači vsem drugim po zaslugi članov iz Gabrovica, ki so dokončali v zadnjih tednih 6 domov brez vsakega denarja. Tehnična baza jim je pomagala z materialom, delajo pa vse udarniško kljub tamkajšnjim najslabšim gospodarskim razmeram. Posebne pohvale je vreden tov. Vodopivec Gracijan, star borec in aktivist, sedaj tajnik O. Z. On prednjači vsem udarnikom, njemu gre zasluga za izvršena dela v Gabrovici in za organizacijo dela za poljsko apnenico, ki jo sedaj gradijo zadrugarji s pomočjo udarnikov okrajnih aktivistov iz Kopra. Kapaciteta apnenice bo približno 130.000 kg, prihranka pri izdelavi pa bo najmanj 2 liri pri kg, več voznika, ki je prej, ko smo morali apno voziti iz Herpelj, stala še nadaljnji 2 liri za kg.

Tudi O. Z. Kured se drži prvih. Kapaciteta njene apnenice bo 110.000 kg, prihranek na denarju tudi takšen kot v Loki. Tam so zadrugarji udarniško posekali les in pripravili kamence, prišli pa so jim na pomoč udarniki aktivisti iz okraja Koper.

Druge O. Z., ki so bile pozneje ustanovljene, so si s prej omenjenimi navozile ves gradbeni material, ki jim ga je razdelila tehnična baza iz svojih skladišč. Povprečno so zadruga prejele po 300 kg žitnikov, več sto spojk in kovanih žeb-ljev, po 10 do 15 kub. metrov desk, nekaj kubičnih metrov lesa za mizarstvo, krampe, lopate, zidarsko orodje, žico, železo, cement in še druge manjše reči.

Tehnična baza je z O. Z. najtesneje povezana. V kratkem času je sklicala 2 medzadruga sestanke, na katerih so bila preračunana vsa gospodarska vprašanja, vezana z obnovo. Na teh sestankih je tehnična baza predlagala poljske apnenice, organizacijo udarniškega dela in še mnogo drugih koristnih del, ki se danes že izvajajo.

Vsako slavno, ki jo zadruga določi za obnovo, tehnična baza pregleda in svetuje članom gospodarjem vse one sprejembe, ki so potrebne za sanacijo naselja in stavbe same. Takih primerov je imela tehnična baza v tej kratki spomladanski dobi že 80. Sedaj se za teh 80 stavb v pisarni tehnične baze delajo načrti. Pri tem delu se baza poslužuje načrtov za tipizacijo kmečkih domov, ki jih je prejela od svoje uprave in z njimi doživlja velike uspehe. Vsak naš pogorelec si želi takega, praktično zgrajenega doma; da pa te želje ne bodo ostale neizpolnjene, mu jamčita njegova zrelost in požrtvovalnost, s katero je premagal vse težave in dočkal zlato svobodo.

Nastop pevskih zborov na Škofiji

V bližini samega Trsta so štiri Škofije, od katerih je ena v coni B, druge pa v coni A. Seveda, če ne bi bilo pregrade na glavni cesti, če ne bi bilo tujih vojakov, bi človek ne vedel, kdaj je prekorčal »mejo«. Prav povsod so isti ljudje, z istimi težnjami, istimi željami. Povsod Tito in Jugoslavija. In tukaj so v nedeljo nastopili pevski zbori. Ta nastop pomeni brez nadaljnega največje kulturno prireditve, kar jih pomnijo tukajšnji ljudje. Najprej so poedini pevski zbori peli po eno pesem, nato pa so združeni pevski zbori zapeli »Pesem o svobodi«, »Slovan na dan« in »Stalingradske«. Mogočno so doneli glasovi, ki so bili priča, da živi tukaj neuklonljiv rod, ki ga demarkacijska črta ni ločila.

Odkritje spomenika padlim partizanom

Pred dnevi so v Strunjanu odkrili spomenik padlim borcem. Na podstavku sta izklesani iz pravega kraškega kamna partizanska in garibaldinska čepica kot znak borbene bratstva našega slovenskega in italijanskega ljudstva v borbi za boljšo bodočnost Julijske Krajine. Odkritje spomenika je prisostvovalo nad 5000 ljudi, ki so prišli iz Pirana, Izole, Kopra in iz vseh bližnjih vasi. V začetku svečanosti so se najprej poklonili spominu padlih junakov, potem pa je spregovoril tov. Abram Mario, ki je podčrtal važnost naše borbe, ki najde najmočnejšega izraza v ljudski zahtevi: Hočemo k Jugoslaviji!

V Lokavcu so prekopali 13 nepoznatih partizanov

Že 19. aprila so v zgodnjih urah odšli Lokavčani na delo, da prekopajo 13 nepoznatih partizanov, ki so padli v času velike ofenzive na italijanske partizanske brigade v mesecu marcu in aprilu l. 1945 v okolici Lokavskih vasi. Ljudstvo je v lepem številu z zastavami in cvetjem prisostvovalo prekopu teh junakov, da se tako oddolži tistim, ki so padli v naši skupni borbi proti fašizmu.

★

Idrijčani pokopujejo žrtve fašističnega nasilja

Preteklo soboto so Idrijčani že spet spremili na domače pokopališče 6 padlih borcev, ki so padli v zadnji ofenzivi naše osvobodilne borbe. Ljudstvo je počastilo padle borce z ogromno udeležbo, prineslo mnogo cvetja, šopkov in vencev. Na obrazih naših ljudi se je odražala trdna volja, da v naši borbi, za katero smo darovali toliko najboljših sinov, ne bomo nikdar popustili.

★

Koncert mladih harmonikarjev v Idriji

Minulo soboto in nedeljo so nastopili prvič po osvoboditvi v dvorani Didič mladi harmonikarji. Pred pričetkom jim je spregovoril urednik Primorske delavske enotnosti, ki je naglasil pomen kulturnih prireditvev, katerih čisti dobiček je obenem namenjen za brezsrčno odpuščene delavce v coni A. S tem v zvezi je naglasil, kako težka je borba tržaškega delavstva za končno osvoboditev izpod izrabljanja od strani mednarodne reakcije in za priključitev k Titovi Jugoslaviji. To je vzbudilo med prisotnimi burno vzklikanje tržaškemu delavstvu in manifestacijo neomajne volje za borbo dokončne priključitve Julijske Krajine k FLRJ.

Potem so nastopili s svojimi izbranimi točkami mali harmonikarji. Navdušenje je priklopelo do vrhunca, ko je zaigrala sama na harmoniko komaj 6 let stara pionirka, hčerka nekega odpuščenega tržaškega delavca.

★

Tudi iz Bistrice je tekla štafeta

V Bistrici na Titovem trgu se je zbrala množica ljudi, da prisostvuje tistemu trenutku, ko bo s tega konca Primorske zemlje odhitel tekač, ki bo ponesel pozdrave k Titovemu rojstnemu dnevu. Ob 9.50 je počel s tekom tovariš Görtner, kateremu so prisotni vzklicali in naročevali, naj izroči pozdrave našemu tovarišu Titu. V Šembijah je mladina izročila tekačem cvetja za našega maršala.

★

Tekmovanje prosvetnih društev v okraju Ilirska Bistrica

V okraju Ilirska Bistrica so se preteklo nedeljo vršila tekmovanja med prosvetnimi društvi. Društva

Mladina in pionirji celijo rane, ki so jih povzročili fašisti našim gozdom

ki so jih povzročili fašisti na naših gozdovih. Pri letošnjem pogozdovanju v Idrijskem okraju je pred vsem mnogo prispevala mladina ter na ta način omogočila, da se je precejšen del našega gozda zasadil z mladimi drevjem. Mladina in pionirji so tako pokazali, da se resno zavedajo pomena, ki ga ima gozd pri narodnem gospodarstvu, v katerem pa se morajo najprej izbristati sledovi fašističnega ropanja, preden lahko v celoti pristopijo k načrtnemu gospodarstvu.

Mladina iz okraja Idrija-Cerkno pri pogozdovanju.

so tekmovala v treh krajih. V Jelšanah so nastopila društva iz Jelšan, Novokračine, Pasjaka in Šapjane, v Harijah iz Pregarj, Čelja, Podbeže, Podgrada in Harij. Na Ostrožnem Brdu pa so tekmovala društva iz Ostrožnega brda, Kozjan in Suhorja. Tekmovali so pevski zbori, dramske skupine in zborne recitacije. Med pevskimi zbori je bil najboljši moški zbor na Pasjaku, v Harijah je bil najboljši pevski zbor iz Podgrada, v Ostrožnem Brdu pa pevski zbor iz Suhorja. Med dramskimi skupinami so se najbolj odlikovale Jelšane z zorno recitacijo: »Tito, Tito«.

Nastop prosvetnih društev je pokazal plodove dosedanjega dela in jasno dokazal, da prava slovenska kultura najde pot med najširše ljudske množice, ki si jo tudi osvajajo. Dosedanji uspehi so dali našim prosvetarjem nove vzpodbude pri bodočem delu.

★

Sodniki so se sestali

Pred časom se je vršil drugi sestanek sodnikov okrajnega sodišča Herpelj-Kozina, katerega se je poleg obeh tajnikov-pravnikovud eležilo še 11 narodnih sodnikov, predsednik INOO-ja in zastopnica PPNOO-ja pri IONN-ju. To je bil že drugi sestanek v okviru prvomajskega tekmovanja, v katerem sodelujejo tudi sodišča in katerega namen je, da se vsi narodni sodniki čimbolj seznanijo z veljavnimi pravnimi predpisi in načeli.

Po uvodnem referatu tovariša tajnika pravnik Gabersčka se je razvila živahna debata o raznih perečih civilnopravnih vprašanjih. Sprejeti so bili važni sklepi, da se za sodišče nabavi mapa, za kar bo INOO založil potreben znesek, da se pri vsakem KNOO postavi zaprisežen cenilec in da se bo na prihodnji okrajni skupščini pretresalo vprašanje dopolnitve števila sodnikov.

V drugem delu je tovariš tajnik pravnik Rupel razložil današnji položaj na področju kazenskih predpisov, po referatu se je razvila debata o primernosti poedinih kazni za posamezne delikte, o okoliščinah, ki jih je treba upoštevati pri odmeri kazni, o pogojih obsodbi in o drugih vprašanjih.

Na koncu je bilo sklenjeno, da se bodo podobni sestanki vršili vsak mesec.

★

Vsak hoče po svoje prispevati

Vaščani iz Dolenje vasi so sklenili, da bo vsak dan delalo po 10 ljudi na cesti. Organizirali so se in se vrstijo pri delu. Dnevno dela vsak 8 prostovoljnih ur in v enem samem dnevu so s takim delom popravili 400 metrov ceste.

Tov. Bavčar Estera iz Vipave je v Vipavi izgubila dovolilnico za žensko kolo črne barve, znamke Olimpia št. 4162. Dovolilnica je bila izdana dne 9. 2. 1946 št. 1674 od prometnega odseka pri okrajnem NOO za Vipavsko. Dovolilnica je proglašena za neveljavno.

Izgubljeno je bilo dovolilo za vožnjo osebnega avtomobila FIAT 1100 S. P. 1118, Motor 108-211583, šasijska 508-211514 last Poverjenjstva PPNOO. Dovolilnica je proglašena za neveljavno.